

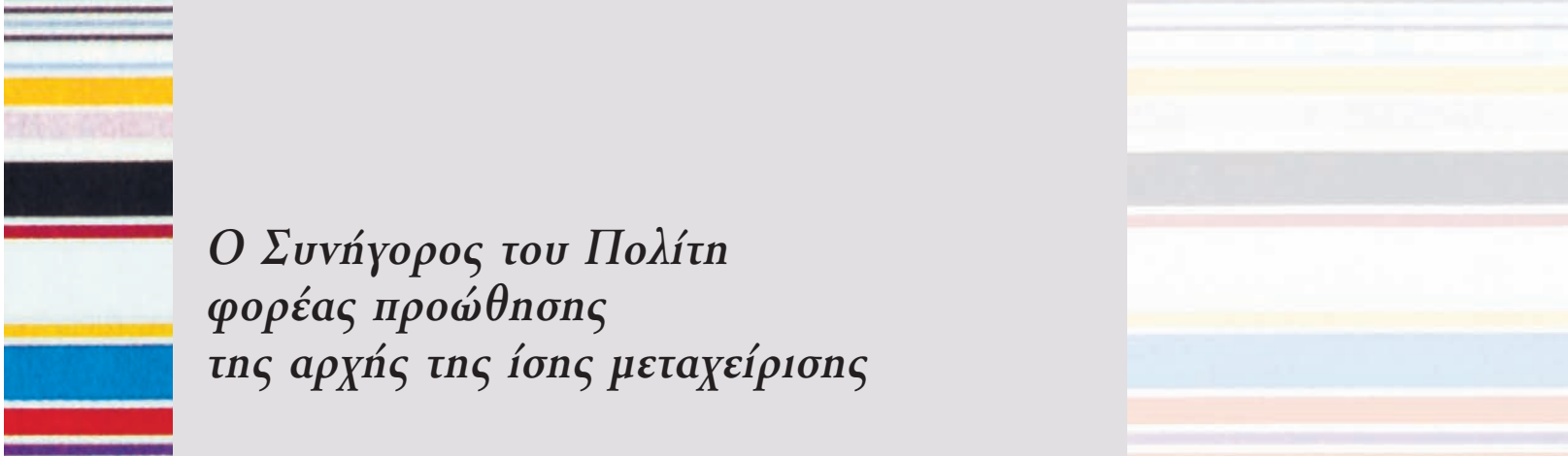
2006 Ο Συνήγορος του Πολίτη
φορέας προώθησης της αρχής
της ίσης μεταχείρισης

ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

ISBN: 960-88525-7-9

ΕΘΝΙΚΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ

Ο Συνήγορος του Πολίτη φορέας προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης

1. ΓΕΝΙΚΕΣ ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ

Πέρασαν ήδη δύο χρόνια από την έναρξη ισχύος του Ν. 3304/2005, με τον οποίο ενεργοποιήθηκαν στο εσωτερικό της ελληνικής έννομης τάξης οι Οδηγίες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για την προώθηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης και την καταπολέμηση των διακρίσεων για λόγους φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή σεξουαλικού προσανατολισμού. Ο πρώτος χρόνος εφαρμογής του νέου πλαισίου χαρακτηρίστηκε από αναμενόμενη αμηχανία όλων των εμπλεκόμενων φορέων απέναντι στις νέες θεσμικές δυνατότητες που αυτό παρέχει. Κατά τον δεύτερο χρόνο όμως δοκιμάζεται η δυνατότητα των φορέων αυτών να τις αξιοποιήσουν αποτελεσματικά. Πρέπει να επισημανθεί εκ προοιμίου ότι οι θεσμικές αυτές δυνατότητες και οι μηχανισμοί λειτουργούν αποτελεσματικά εδώ και αρκετά χρόνια σε άλλες χώρες της ΕΕ, όπως στο Ηνωμένο Βασίλειο, την Ολλανδία και τις σκανδιναβικές χώρες, η νομοθεσία των οποίων αποτέλεσε εν πολλοίς πηγή έμπνευσης του κοινοτικού νομοθέτη. Αναμενόμενο λοιπόν είναι, εκτός από τον μικρό σχετικά χρόνο ζωής των οικείων ρυθμίσεων, ο βαθμός αποτελεσματικής εφαρμογής τους στη χώρα μας να συνδέεται και με άλλους καθοριστικούς παράγοντες, όπως τις ιδιαιτερότητες της εγχώριας οργάνωσης της απασχόλησης, ιδίως δε την ισχυρή παρουσία άτυπων μορφών εργασίας, τον βαθμό κοινωνικής αποδοχής της δημόσιας προβολής ορισμένης προσωπικής ιδιαιτερότητας ή συλλογικής ταυτότητας, αλλά και την επάρκεια και την καταλληλότητα των κρατικών και κοινωνικών δομών στις οποίες ανατίθεται η εφαρμογή του πλαισίου.

1.1 ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΥΝΕΡΓΕΙΑΣ ΘΕΣΜΙΚΩΝ ΦΟΡΕΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΩΝ ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΝ

Στην παρούσα έκθεση επιχειρείται ένας γενικός απολογισμός του δεύτερου έτους δράσης του Συνηγόρου του Πολίτη ως εθνικού φορέα προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης στον δημόσιο τομέα. Κατά το 2006 περιήλθε σε αυτόν σημαντικά αυξημένος έναντι του προηγούμενου έτους αριθμός αναφορών, και διευρύνθηκαν οι γενικότερες παρεμβάσεις και δράσεις της Αρχής στο πλαίσιο της εντολής της για την προώθηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης, ζητήματα τα οποία αναπτύσσονται με μεγαλύτερη λεπτομέρεια στη συνέχεια. Η καταπολέμηση των διακρίσεων και η προώθηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης, σύμφωνα άλλωστε και με τους δεδηλωμένους στόχους του νέου θεσμικού πλαισίου, είναι ανάγκη να αποτελεί προϊόν συνεργασίας και παράλληλης δράσης περισσότερων θεσμών και φορέων, τόσο κρατικών όσο και κοινωνικών. Η διετία που παρήλθε από την έναρξη ισχύος του νέου θεσμικού πλαισίου επιτρέπει κάποιες γενικές εκτιμήσεις σχετικά με τη δραστηριοποίηση των εκ του νόμου εμπλεκόμενων στην εφαρμογή του θεσμικών και κοινωνικών φορέων.

Κατ' αρχάς, αντίστοιχες αρμοδιότητες με αυτές του Συνηγόρου του Πολίτη όσον αφορά στον ιδιωτικό τομέα έχουν ανατεθεί, στον βαθμό που το κατά περίπτωση πρόβλημα διακριτικής μεταχείρισης σχετίζεται με τον κλάδο της απασχόλησης, στο Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας (ΣΕΠΕ) και, κατά λόγο γενικής αρμοδιότητας, στην Επιτροπή Ίσης Μεταχείρισης του Υπουργείου Δικαιοσύνης.

Όπως προέκυψε όμως, τόσο από την κατά περίπτωση προσπάθεια συνεργασίας του Συνηγόρου του Πολίτη με την ίδια την επιτροπή του Υπουργείου Δικαιοσύνης όσο και από τη σχετική ετήσια έκθεση της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής της Ελλάδας, η λειτουργία της εξαντλήθηκε σε ολιγάριθμες συνεδριάσεις των μελών της, με σκοπό τη διατύπωση γνώμης μάλλον παρά τη διερεύνηση υποθέσεων, έργο άλλωστε το οποίο προδήλως υπερβαίνει κατά πολύ τις επιχειρησιακές της δυνατότητες λόγω της ελλιπέστατης στελέχωσής της. Επιπλέον δε η συγκρότησή της (ex officio πρόεδρος της ο Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου Δικαιοσύνης και μέλη της κατά πλειοψηφία τακτικοί υπάλληλοι του υπουργείου) έχει εγείρει, ήδη από την ίδρυσή της, σοβαρές αντιρρήσεις ως προς τη θεσμική της καταλληλότητα για το έργο που της έχει ανατεθεί, ιδίως δε ως προς την ανεξαρτησία της.

Αντίστοιχα μειωμένης δραστηριότητας φαίνεται να ήταν και η παρέμβαση των μηχανισμών του ΣΕΠΕ σε υποθέσεις δυσμενούς μεταχείρισης στον κλάδο της ιδιωτικής απασχόλησης. Στην περίπτωση αυτή, ωστόσο, όπως προέκυψε από τη συνεργασία της Αρχής με το σώμα αυτό, καθώς και επ' ευκαιρία σχετικής υπόθεσης (βλ. παρακάτω 2.4.1), το πρόβλημα έγκειται μάλλον στο γεγονός ότι η ανάθεση νέων ειδικών αρμοδιοτήτων δεν έχει γίνει επαρκώς αντιληπτή στα μεσαία και χαμηλότερα στελέχη, ώστε υποθέσεις που εμπίπτουν στο πεδίο του νέου ρυθμιστικού πλαισίου να μη διερευνώνται ως τέτοιες ή και να μην καταγράφονται καν, η δε σχετική θεσμική ευχέρεια (όπως λ.χ. η νέα κατανομή του βάρους της απόδειξης) να μην ενεργοποιείται. Αναμένεται, ωστόσο, ότι η εμπλοκή του ΣΕΠΕ από κοινού με τον Συνήγορο του Πολίτη στο πεδίο της προστασίας από διακρίσεις με βάση το φύλο (βλ. παρακάτω 2) θα τονώσει δραστικά τη διάδοση των νέων δυνατοτήτων που παρέχουν οι νόμοι και θα οδηγήσει στη συχνότερη και συστηματικότερη ενεργοποίησή τους.

Πρέπει, πάντως, να επισημανθεί ότι μεγαλύτερο ενδιαφέρον για την ενεργοποίηση του νέου νομοθετικού πλαισίου και, κυρίως, τη διάδοση των νέων δυνατοτήτων που αυτό παρέχει, τόσο για τα ίδια τα πρόσωπα που αντιμετωπίζουν δυσμενείς διακρίσεις όσο και για τους

φορείς της κοινωνίας των πολιτών που δραστηριοποιούνται για την προστασία τους, έχουν επιδείξει θεσμικοί φορείς δημόσιας διαβούλευσης των κοινωνικών εταιρών, όπως είναι η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή Ελλάδας, καθώς και συλλογικής εκπροσώπησης εργαζομένων, όπως είναι η Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδας (ΓΣΕΕ). Αντίστοιχη αναμένεται να είναι και η δραστηριοποίηση εκ μέρους της Γενικής Γραμματείας Ισότητας, που διαδραμάτισε αποφασιστικής σημασίας ρόλο στη θέσπιση της ρύθμισης για τα φύλα.

Ωστόσο, η αξιοποίηση των νέων θεσμικών δυνατοτήτων, από τους κοινωνικούς φορείς που δραστηριοποιούνται στο πεδίο της προαγωγής της αρχής της ίσης μεταχείρισης, παρέμεινε εξαιρετικά χαμηλή: δύο αναφορές υποβλήθηκαν στον Συνήγορο του Πολίτη με την ενεργό συμμετοχή ή παρακίνηση μη κυβερνητικών οργανώσεων. Αντίθετα, το ενδιαφέρον των φορέων της κοινωνίας των πολιτών φαίνεται να ελκύουν σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό επιδοτούμενες από την ΕΕ, μέσω του Υπουργείου Απασχόλησης, δράσεις γενικής ευαισθητοποίησης του κοινού και δημιουργίας δομών ενημέρωσης και διάδοσης της πληροφορίας. Άλλωστε, οι σχετικές κατευθύνσεις που έδωσε η αρμόδια Διεύθυνση Απασχόλησης για τις προτεινόμενες δράσεις δεν είχαν συγκεκριμένους προσανατολισμούς. Δόθηκε έτσι στους ενδιαφερόμενους κοινωνικούς φορείς η ευκαιρία να εμμένουν σε περισσότερο αναμενόμενα και «ευχερή» έργα, αποφεύγοντας το μεγάλο κόστος και δυσχερές έργο της μεσολάβησης μεταξύ συγκεκριμένων προσώπων που υφίστανται διακρίσεις και των θεσμών προστασίας τους. Φαινόμενα που αποδεικνύουν ότι η κοινωνία των πολιτών στη χώρα μας έχει ακόμη πολύ δρόμο να διανύσει.

Η επιτακτική ανάγκη πάγιας επαφής με ομάδες του πληθυσμού που υφίστανται συστηματικά διακρίσεις και αποκλεισμούς οδήγησε τον Συνήγορο του Πολίτη στον σχεδιασμό και την ενεργοποίηση ενός ανοικτού πιλοτικού δικτύου επικοινωνίας με ΜΚΟ και άλλους φορείς της κοινωνίας των πολιτών που δραστηριοποιούνται στην προστασία και τη στήριξη των Ρομά. Στόχος της πρωτοβουλίας είναι ακριβώς η τόνωση της μεσολάβησης των φορέων αυτών μεταξύ του στοχευμένου ειδικού πληθυσμού και του Συνηγόρου του Πολίτη, η διάχυση της κρίσιμης πληροφορίας σε ζητήματα θεσμικών δυνατοτήτων και τεχνογνωσίας και η άντληση πληροφορίας για ζωτικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι πληθυσμοί αυτοί· κυρίως όμως ο από κοινού συντονισμός της δράσης των συμμετεχόντων φορέων με την ανάληψη πρωτοβουλίας προς την κατεύθυνση αυτή του Συνηγόρου του Πολίτη.

Ο αμοιβαίος συντονισμός φαίνεται να αποτελεί πρωταρχικό αίτημα των εθνικών αρχών των κρατών-μελών της ΕΕ στις οποίες έχει ανατεθεί η καταπολέμηση των διακρίσεων και η προαγωγή της αρχής της ίσης μεταχείρισης στις μεταξύ τους επαφές. Η δραστήρια συνεργασία τους στο πεδίο της αμοιβαίας ενημέρωσης, της ανταλλαγής τεχνογνωσίας και των καλών πρακτικών έχει καταστεί δυνατή μέσα από το Δίκτυο Equinet, του οποίου ο Έλληνας Συνήγορος του Πολίτη αποτελεί πλήρες μέλος. Η κρισιμότητα αυτής της οριζόντιας δικτύωσης για την αποτελεσματική εφαρμογή της κοινοτικής νομοθεσίας και η τόνωση των διεργασιών εδραίωσης μιας κοινής νομικής και πολιτικής κουλτούρας ίσης μεταχείρισης αναγνωρίστηκαν πλέον έμπρακτα από την ίδια την Επιτροπή της ΕΕ μέσω της πρωτοβουλίας της να καλέσει σε αντίστοιχη επαφή τις εθνικές αρχές προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης των φύλων.

Το σημαντικότερο πάντως γεγονός της χρονιάς που πέρασε στο πεδίο της καταπολέμησης των αθέμιτων διακρίσεων ήταν η πολυαναμενόμενη ψήφιση του Ν. 3488/2006 για την «Εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών όσον αφορά στην πρόσβαση στην απασχόληση, στην επαγγελματική εκπαίδευση και ανέλιξη, στους όρους και στις συνθήκες εργασίας».

1.2 Ο Ν. 3488/2006 ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΣΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ ΚΑΙ ΟΙ ΝΕΕΣ ΑΡΜΟΛΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

Με τις διατάξεις του Ν. 3488/2006 επιδιώκεται να αποτυπωθεί συστηματικά ένα πληρέστερο ρυθμιστικό πλαίσιο για την αποτελεσματική εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης των δύο φύλων στον τομέα της εργασίας, μέσω ενός συστήματος διευρυμένης έννομης προστασίας και καινοτόμων νομικών εργαλείων. Το νομοθέτημα αυτό ενσωματώνει στην ελληνική έννομη τάξη την Οδηγία 2002/73/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της ΕΕ, η οποία τροποποίησε την Οδηγία 76/207/ΕΟΚ του Συμβουλίου «περί της εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών, όσον αφορά την πρόσβαση στην απασχόληση, στην επαγγελματική εκπαίδευση και πρόωθηση και τις συνθήκες εργασίας».

Το πεδίο εφαρμογής του εν λόγω νόμου είναι διευρυμένο, έτσι ώστε να περιλαμβάνονται όχι μόνον όσοι απασχολούνται, αλλά και όσοι είναι υποψήφιοι προς απασχόληση ή προς επαγγελματική κατάρτιση, με οποιαδήποτε σχέση εργασίας ή μορφή απασχόλησης, τόσο στον δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα όσο και στα ελεύθερα επαγγέλματα. Επίσης, εισάγεται για πρώτη φορά στο εθνικό δίκαιο ο όρος «σεξουαλική παρενόχληση» και αναδιατυπώνονται οι έννοιες των όρων «άμεση διάκριση», «έμμεση διάκριση» και «παρενόχληση» (άρθρο 3).

Ο νέος νόμος ακολουθεί με επιτυχέστερο τρόπο την επιλογή του Ν. 3304/2005, να αναγνωριστεί δηλαδή σε συνδικαλιστικά σωματεία, σε άλλα νομικά πρόσωπα, καθώς και σε ενώσεις προσώπων που έχουν συναφές έννομο συμφέρον η δυνατότητα να ασκούν, με τη συναίνεση του θιγομένου, δικαιώματά του ενώπιον διοικητικών ή ανεξάρτητων αρχών και να ασκούν παρέμβαση υπέρ αυτού ενώπιον των δικαστικών αρχών (άρθρο 12, παράγρ. 2). Επίσης, σε περίπτωση παραβίασης της αρχής της ίσης μεταχείρισης λόγω φύλου, επεκτείνεται το δικαίωμα δικαστικής προστασίας και μετά τη λήξη της σχέσης, στο πλαίσιο της οποίας υπήρξε διάκριση (άρθρο 12, παράγρ. 1). Μάλιστα, θεσπίζεται η *ανακατανομή* του βάρους απόδειξης στο πεδίο της μεταχείρισης που ενέχει διάκριση λόγω φύλου, για τις αστικές δίκες και για τις καταγγελίες ενώπιον κάθε άλλης αρμόδιας αρχής (άρθρο 17), σύμφωνα με την οποία ο ενάγων οφείλει να προσκομίσει στοιχεία που πιθανολογούν διάκριση, ενώ ο εναγόμενος πρέπει να αποδείξει την έλλειψη συνδρομής προϋποθέσεων που θεμελιώνουν τέτοιας μορφής διάκριση.

Επιπλέον, προσδιορίζονται ως μορφές διάκρισης λόγω φύλου, εκτός από την παρενόχληση και τη σεξουαλική παρενόχληση, η εντολή προς άניση μεταχείριση προσώπου λόγω φύλου (άρθρο 4, παράγρ. 3), η λιγότερο ευνοϊκή μεταχείριση γυναίκας λόγω εγκυμοσύνης ή μητρότητας, καθώς και γονέα που κάνει χρήση γονικής άδειας ανατροφής παιδιού (άρθρο 5, παράγρ. 3). Αναγνωρίζεται δε στον εργαζόμενο γονέα το δικαίωμα, μετά το πέρας της άδειας μητρότητας ή της γονικής άδειας ανατροφής τέκνου, να επιστρέψει στη θέση εργασίας του ή σε ισοδύναμη θέση και να επωφεληθεί από οποιαδήποτε βελτίωση των συνθηκών εργασίας την οποία θα είχε αν εργαζόταν το διάστημα αυτό (άρθρο 5, παράγρ. 3). Διευρύνεται η έννοια του όρου «αμοιβή», ώστε να συμπεριλαμβάνονται όχι μόνο μισθοί, αλλά και όποια άλλα οφέλη παρέχονται από τον εργοδότη εξαιτίας ή με αφορμή την απασχόληση του εργαζομένου (άρθρο 7, παράγρ. 2). Επίσης, καθιερώνεται υποχρέωση των συνδικαλιστικών οργανώσεων να ενημερώνουν τα μέλη τους τόσο ως προς το περιεχόμενο του νόμου όσο και για τα μέτρα που λαμβάνονται για την εφαρμογή του και για την εξασφάλιση της ισότητας αμοιβής και της αρχής της ίσης μεταχείρισης των δύο φύλων, καθώς και η υποχρέωση των εργοδοτών να προάγουν την ισότητα στον χώρο εργασίας με τρόπο προγραμματισμένο και συστηματικό (άρθρο 11).

Ο Ν. 3488/2006 ενισχύει και επεκτείνει τον ρόλο του Συνήγορου του Πολίτη, ο οποίος αναγορεύεται σε φορέα παρακολούθησης της εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών στο πεδίο της απασχόλησης, καθώς και σε φορέα διαμεσολάβησης μεταξύ του θιγομένου και του φορέα της αθέμιτης διάκρισης με βάση το φύλο τόσο στον δημόσιο όσο και στον *ιδιωτικό τομέα*. Ως προς τον τελευταίο, ο Συνήγορος του Πολίτη είναι φορέας παρακολούθησης και εφαρμογής, σε συνεργασία με το ΣΕΠΕ, το οποίο, σε αντίθεση με τον Συνήγορο του Πολίτη, διαθέτει από τον νόμο αρμοδιότητα επιβολής διοικητικών κυρώσεων. Η σύνθετη αυτή θεσμική συνεργασία υποχρεώνει τα κατά τόπον αρμόδια Τμήματα Κοινωνικών Επιθεωρήσεων να ενημερώνουν άμεσα τον Συνήγορο του Πολίτη για τις καταγγελίες που σχετίζονται με άνιση μεταχείριση και να υποβάλλουν σε αυτόν τα αποτελέσματα του ελέγχου τους. Το νέο νομοθετικό πλαίσιο παρέχει μάλιστα στον Συνήγορο του Πολίτη την αρμοδιότητα να διαμορφώνει, σε κάθε περίπτωση, το τελικό πόρισμα επί της καταγγελίας (άρθρο 13), με βάση το προϊόν των εξεταστικών ενεργειών του ΣΕΠΕ ή και του υλικού που συνέλεξε η ίδια η Αρχή ύστερα από έρευνά της. Η ανάθεση της διαμόρφωσης του τελικού πορίσματος στον Συνήγορο του Πολίτη διασφαλίζει την ανεξαρτησία που πρέπει να απολαύει ο φορέας εφαρμογής και προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης.

Με την ανάθεση κεντρικού εποπτικού ρόλου σε έναν ενιαίο φορέα αποφεύγεται πάντως ο κατακερματισμός των αρμοδιοτήτων σε περισσότερες μη συνδεδεμένες υπηρεσίες και οργανισμούς και επιτυγχάνεται η συντονισμένη αντιμετώπιση των υποθέσεων του ιδιωτικού και του δημόσιου τομέα. Ωστόσο, ο σύνθετος χαρακτήρας της αρμοδιότητας της εφαρμογής και της προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης στον ιδιωτικό τομέα απασχόλησης αποτελεί, ήδη στο αρχικό αυτό στάδιο εφαρμογής των νέων ρυθμίσεων, αντικείμενο προβληματισμού και παράγοντα καθυστερήσεων. Εν τούτοις, ο μεν Συνήγορος του Πολίτη είναι σε θέση να αξιοποιήσει την εμπειρία και την ειδική γνώση που έχει αποκτήσει στο πεδίο της καταπολέμησης των διακρίσεων στον δημόσιο τομέα, το δε ΣΕΠΕ φαίνεται διατεθειμένο να συμβάλει ουσιαστικά με τη δική του μακρόχρονη εμπειρία παρέμβασης στο πεδίο της ιδιωτικής απασχόλησης.

Μολονότι η νέα ρύθμιση αποτέλεσε προϊόν βεβιασμένης νομοθέτησης, προκειμένου να προληφθεί ο κίνδυνος νέας καταδίκης της χώρας λόγω της προ πολλού εκπνοής της προθεσμίας για την εναρμόνιση της εθνικής έννομης τάξης με τη σχετική κοινοτική νομοθεσία, ο Ν. 3488/2006, συγκρινόμενος με τον Ν. 3304/2005, διαθέτει μεγαλύτερη νομοτεχνική αρτιότητα, που πρέπει ίσως να αποδοθεί στη συμβολή της Γενικής Γραμματείας Ισότητας και γυναικείων οργανώσεων.

Και στην περίπτωση αυτή, ωστόσο, οι κρίσιμες έννοιες και διαδικασίες του νομοθετήματος, όπως είναι κατ' εξοχήν οι έννοιες της *έμμεσης διάκρισης* και της *παρενόχλησης*, απλής και σεξουαλικής, καθώς και ο *μηχανισμός ανακατανομής του βάρους απόδειξης*, διατηρούν την κανονιστική ασάφεια που χαρακτηρίζει και τις μητρικές κοινοτικές Οδηγίες. Όσο και αν κατά περίπτωση οι συγκεκριμένες διατυπώσεις είναι επιτυχέστερες από εκείνες του Ν. 3304/2005, επαληθεύονται και εδώ οι παρατηρήσεις του Συνήγορου του Πολίτη που περιέχονταν στην ετήσια έκθεση του 2005. Μετατίθεται ακέραια σχεδόν η υποχρέωση εξειδίκευσης των αφηρημένων και σε σημαντικό βαθμό ασαφών ρυθμίσεων στους φορείς εφαρμογής τους, όπως στον Συνήγορο του Πολίτη και στο ΣΕΠΕ και εν τέλει στα δικαστήρια της χώρας. Παρ' όλα αυτά πρέπει να αναγνωρίσει κανείς ότι, με δεδομένη την απέραντη ποικιλία της κοινωνικής ύλης την οποία καλύπτουν οι νέες ρυθμίσεις, η κανονιστική τους ασάφεια διαθέτει και μια ευεργετική διάσταση, καθώς καταλείπει ευρεία ερμηνευτική ευχέρεια

στον εφαρμοστή, προκειμένου αυτός να λαμβάνει σοβαρά υπόψη τα κοινωνικά συμφραζόμενα, τις ιδιαιτερότητες, αλλά και την ευαισθησία κάθε ατομικής περίπτωσης.

2. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ

Κατά το 2006, ο Συνήγορος του Πολίτη διερεύνησε 51 αναφορές πολιτών που διαμαρτύρονταν για διακριτική μεταχείριση που υπέστησαν κατά παράβαση του Ν. 3304/2005, αριθμός σχεδόν διπλάσιος από εκείνον του 2005. Από τις αναφορές αυτές, 11 αφορούσαν σε διακριτική μεταχείριση λόγω φύλου, οι οποίες εξετάστηκαν υπό το πρίσμα του Ν. 3488/2006. Από το σύνολο των υποθέσεων αυτών, αν εξαιρεθεί κανείς τις λίγες που κρίθηκαν ήδη από τον Συνήγορο του Πολίτη ως αβάσιμες (9) ή εκκρεμούσαν ήδη ενώπιον δικαστηρίων (2), οι υπόλοιπες εξακολουθούν στο μεγαλύτερο μέρος τους να διερευνώνται καθώς εκκρεμεί η τελική αντίδραση της διοίκησης. Αξίζει εν προκειμένω να επισημανθεί ότι στις επτά από τις εννέα αναφορές που κρίθηκαν αβάσιμες υπό το πρίσμα του Ν. 3304/2005, ο Συνήγορος του Πολίτη παρενέβη στο πλαίσιο της κατά τον Ν. 3094/2003 γενικής αρμοδιότητάς του. Η τελική δε έκβαση των υποθέσεων που αρχαιοθετήθηκαν μετά τη διερεύνησή τους από τον Συνήγορο του Πολίτη ήταν θετική για τον πολίτη στις 10 από τις 13 περιπτώσεις. Όλες σχεδόν οι υποθέσεις που διερευνήθηκαν παρουσιάζονται συνοπτικά στη συνέχεια, ταξινομημένες με βάση τον επικαλούμενο λόγο διάκρισης και το οικείο πεδίο προστασίας.

2.1 ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΛΟΓΩ ΕΘΝΙΚΗΣ ΚΑΤΑΓΩΓΗΣ

2.1.1 ΕΡΓΑΣΙΑ

• *Αλλογενής Ελληνίδα από πολιτογράφηση – Άσκηση δικηγορικού επαγγέλματος*

Ελληνίδα που απέκτησε την ελληνική ιθαγένεια με πολιτογράφηση ζήτησε, ως ασκούμενη δικηγόρος, από το Υπουργείο Δικαιοσύνης να πιστοποιήσει ότι η διάταξη του Κώδικα Δικηγόρων, σύμφωνα με την οποία «Αλλογενής αποκτήσας την Ελληνικήν Ιθαγένειαν διά πολιτογραφίσεως, δεν δύναται να διορισθή Δικηγόρος προ της συμπλήρωσεως πενταετίας από ταύτης», έχει παύσει να ισχύει με τη δημοσίευση του Ν. 3304/2005. Το υπουργείο απάντησε ότι «αρμόδια για τον έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων είναι τα διοικητικά δικαστήρια της Χώρας ... κατά την κρίση της υπηρεσίας μας, το υφιστάμενο νομοθετικό πλαίσιο, σχετικά με τη δυνατότητα διορισμού ως δικηγόρου αλλογενούς που απέκτησε την Ελληνική Ιθαγένεια διά πολιτογραφίσεως, θεωρείται ότι δεν έχει καταργηθεί». Στο μεταξύ, ο Δικηγορικός Σύλλογος παρέλαβε την αίτηση της αναφερομένης για συμμετοχή στις εξετάσεις του Μαΐου 2006, η αρμόδια εξεταστική επιτροπή επέτρεψε τη συμμετοχή της η οποία απέβη επιτυχής και ο πίνακας επιτυχόντων διαβιβάστηκε στο Υπουργείο Δικαιοσύνης, το οποίο όμως διόρισε όλους τους επιτυχόντες πλην της αναφερομένης. Ωστόσο, ο Ν. 3304/2005 απαγορεύει κάθε άμεση ή έμμεση διάκριση λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής στην εργασία, επιβάλλοντας την επί ίσοις όροις άσκηση ενός δικαιώματος ή το να απολαύουν ένα έννομο αγαθό. Μόνη επιτρεπτή απόκλιση είναι η διάκριση λόγω ιθαγένειας, στοιχείο που προφανώς δεν συντρέχει όταν έλληνες πολίτες που βρίσκονται στη χώρα τους παρεμποδίζονται από το να απολαύουν το ίδιο ακριβώς αγαθό εν σχέσει προς άλλους συμπολίτες τους. Στην προκειμένη περίπτωση, αλλογενείς έλληνες πολίτες, που απέκτησαν την ελληνική ιθαγένεια με πολιτογράφηση, υφίστανται δυσμενή

μεταχείριση σε σχέση με όσους απέκτησαν την ελληνική ιθαγένεια είτε από τη γέννησή τους ως τέκνα Έλλννα ή Ελληνίδας είτε είναι πολιτογραφηθέντες ως ομογενείς. Ο Κώδικας Δικηγόρων θέτει τους αλλογενείς πολιτογραφηθέντες σε μειονεκτική θέση συγκριτικά με τους ομογενείς πολιτογραφηθέντες ή τους εκ γενετής Έλληνες, για λόγο που ανάγεται στην εθνική καταγωγή τους (αλλογενής). Η διάκριση αυτή δεν φαίνεται να δικαιολογείται αντικειμενικά από κάποιο θεμιτό σκοπό με τη χρήση ενός πρόσφορου και αναγκαίου μέσου. Η επίμαχη διάταξη αντίκειται στην αρχή της ίσης μεταχείρισης και πρέπει να λογίζεται ότι καταργήθηκε αυτοδικαίως, χωρίς να χρειάζεται προηγούμενη νομοθετική κατάργησή της ή αντίστοιχη δικαστική κρίση. Αντί απαντήσεως, η αρμόδια διεύθυνση του υπουργείου ζήτησε γνωμοδότηση από την Επιτροπή Ίσης Μεταχείρισης, η οποία συμφώνησε με τις παραπάνω διαπιστώσεις του Συνηγόρου του Πολίτη και η ενδιαφερόμενη διορίστηκε δικηγόρος με καθυστέρηση μόλις έξι μηνών μετά την επιτυχία της στις σχετικές εξετάσεις (υπόθεση 3833/2006).

❖ *Αλλογενής Ελληνίδα από πολιτογράφηση – Πρόσληψη διδακτικού προσωπικού*

Ελληνίδα που απέκτησε την ελληνική ιθαγένεια με πολιτογράφηση υπέβαλε αίτηση για πρόσληψη στο ωρομίσθιο διδακτικό προσωπικό της Σχολής Μονίμων Υπαξιωματικών. Η αίτησή της απορρίφθηκε με την αιτιολογία ότι δεν είχε την ελληνική ιθαγένεια από γέννηση, αναγκαία προϋπόθεση σύμφωνα με την προκήρυξη. Ωστόσο, αυτή η προϋπόθεση της προκήρυξης φαίνεται προβληματική τόσο λόγω της συνταγματικής αρχής της ισότητας των ελλάνων πολιτών (άρθρο 4, παράγρ. 1 του Συντάγματος) όσο και, ειδικότερα, των ρυθμίσεων του Ν. 3304/2005, καθώς ανάγει την έλλειψη ελληνικής εθνικής καταγωγής (αλλογενής), που τεκμαίρει η με πολιτογράφηση απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας, σε κριτήριο που επιτρέπει διαφορετική μεταχείριση κατά την πρόσβαση στην απασχόληση. Η διάκριση αυτή, ωστόσο, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι εμπίπτει στις επιτρεπόμενες διακρίσεις λόγω ιθαγένειας (άρθρο 4, παράγρ. 2 του Ν. 3304/2005), αφού εν προκειμένω πρόκειται για ημεδαπή πολίτιδα, η οποία παρεμποδίζεται από το να απολαύει το ίδιο ακριβώς αγαθό που απολαύουν οι άλλοι συμπολίτες της. Εξάλλου, η εξαίρεση με βάση την αλλοδαπή ιθαγένεια δεν επιτρέπει αναλογικές αναγωγές και διαφοροποιήσεις που να στηρίζονται στην αλλογενή ή μη προέλευση των ημεδαπών πολιτών. Επιπλέον, η διάκριση αυτή δεν φαίνεται να σχετίζεται με εθνικό ή φυλετικό χαρακτηριστικό καθοριστικής σημασίας για την άσκηση της συγκεκριμένης διδακτικής δραστηριότητας, το οποίο μάλιστα να δικαιολογείται αντικειμενικά από κάποιο θεμιτό σκοπό με τη χρήση του πρόσφορου και αναγκαίου μέσου (άρθρο 5 του Ν. 3304/2005). Με βάση τα παραπάνω, ο Συνήγορος του Πολίτη ζήτησε να επανεξεταστεί η νομιμότητα της οικείας προϋπόθεσης, αφού με την έναρξη ισχύος του νόμου καταργείται κάθε νομοθετική και κανονιστική διάταξη αντίθετη προς την αρχή της ίσης μεταχείρισης. Αναμένεται η τελική αντίδραση της διοίκησης (υπόθεση 7599/2006).

❖ *Αλλοδαπή εκπαιδευτικός – Απόλυση*

Αλλοδαπή ωρομίσθια εκπαιδευτικός σε μουσικό γυμνάσιο, η οποία είχε προσληφθεί ύστερα από έλεγχο των απαιτούμενων προϋποθέσεων, απολύθηκε με την αιτιολογία ότι δεν κατείχε την ελληνική ιθαγένεια. Από τη διερεύνηση προέκυψε ότι η ελληνική ιθαγένεια δεν ήταν απαραίτητη για την πρόσληψή της ως επιστημονικού συνεργάτη, υπό την προϋπόθεση ότι δεν υπήρχαν άλλοι ημεδαποί υποψήφιοι για την προς κατάληψη θέση (καθηγητής βιολιού). Οι απαιτούμενες προϋποθέσεις για την πρόσληψή της είχαν ελεγχθεί τόσο

κατά τον χρόνο υποβολής της αίτησης όσο και κατά την πρόσληψή της. Το Υπουργείο Παιδείας όμως έκρινε ότι η πρόσληψη επιστημονικών συνεργατών δεν διέπεται από τις διατάξεις που αφορούν στην πρόσληψη εκπαιδευτικού προσωπικού. Για τον λόγο αυτόν προχώρησε σε απόλυση, αφού κρίθηκε ότι η αναφερόμενη δεν πληρούσε το απαιτούμενο τυπικό προσόν της ελληνικής ιθαγένειας. Η ενδιαφερόμενη προσέφυγε στη δικαιοσύνη κατά της προαναφερθείσας απόφασης, επιτεύχθηκε δε αναστολή της απόφασης απόλυσης από την Περιφερειακή Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Πελοποννήσου / Διεύθυνση ΔΕ Αρκαδίας, και αναμένεται η τελική δικαστική απόφαση. Η εκκρεμοδικία αυτή δεν επέτρεψε στον Συνήγορο του Πολίτη να συνεχίσει την παρέμβαση του (υπόθεση 19747/2005).

☉ *Αλλοδαπός πολίτης – Πρόσληψη σε θέση εποχικού προσωπικού*

Αυστριακός, εγγεγραμμένος ενδεικτικά σε οικογενειακή μερίδα του δημοτολογίου του Δήμου Ζωγράφου και μόνιμος κάτοικος Ζωγράφου από εικοσαετία, υπέβαλε υποψηφιότητα για θέση εποχικού προσωπικού με σύμβαση εργασίας ιδιωτικού δικαίου ορισμένου χρόνου ύστερα από σχετική προκήρυξη του δήμου. Στον πίνακα κατάταξης τοποθετήθηκε τελευταίος ως ανήκων στον «γ' βαθμό εντοπιότητας», αφού δεν είναι δημότης. Μετά την αρνητική απάντηση του Δήμου Ζωγράφου ζητήθηκε η παρέμβαση του ΥΠΕΣΔΔΑ, το οποίο συμφώνησε με τον Συνήγορο του Πολίτη και επισήμανε στον δήμο ότι «το γεγονός της επί εικοσαετία μόνιμου εγκατάστασης στον Δήμο Ζωγράφου, νομίμως αποδεικνυόμενο, συνιστά πραγματικό γεγονός, το οποίο, σε συνδυασμό με την ενδεικτική εγγραφή στο δημοτολόγιο του Δήμου σας, ανταποκρίνεται κατ' ουσίαν στις προβλέψεις των κείμενων διατάξεων που αφορούν στην απασχόληση προσωπικού ιδιωτικού δικαίου». Η υπόθεση εκκρεμεί διότι αναμένεται η ανταπόκριση του Δήμου Ζωγράφου (υπόθεση 11155/2006).

2.1.2 ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

☉ *Αλλοδαποί ελληνικής καταγωγής – Ειδικό καθεστώς εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση*

Σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία (άρθρο 13, παράγρ. 3, εδάφιο α' του Ν. 3404/2005 και αρ. Φ151/17104/Β6/17.2.2006 σχετική υπουργική απόφαση), οι σπουδαστές ελληνικής καταγωγής από κράτη-μέλη της ΕΕ εξαιρούνται από τις ειδικές ρυθμίσεις που προβλέπονται για την εισαγωγή των κοινοτικών πολιτών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και υπάγονται υποχρεωτικά στο ειδικό καθεστώς που προβλέπεται για τους ομογενείς. Ωστόσο, η διάκριση την οποία υφίστανται οι πολίτες της ΕΕ, με κριτήριο διαφοροποίησης την ελληνική τους καταγωγή, αντιβαίνει στις διατάξεις του Ν. 3304/2005, αφού ο προαναφερθείς αποκλεισμός συνιστά άμεση διάκριση λόγω εθνικής καταγωγής. Για τον λόγο αυτόν, η παραπάνω εξαίρεση πρέπει να θεωρηθεί ότι καταργήθηκε (άρθρο 26 του Ν. 3304/2005), διότι αντιβαίνει στην αρχή της ίσης μεταχείρισης, και πρέπει να υπαχθούν σε ενιαία ρύθμιση όλοι οι κοινοτικοί σπουδαστές χωρίς διαφοροποιήσεις και αναγωγές στην εθνική τους καταγωγή. Η αρμόδια διεύθυνση του ΥΠΕΠΘ υποστήριξε ότι, εάν αυτό γίνει αποδεκτό, οι κύριοι σπουδαστές ελληνικής καταγωγής, εντασσόμενοι στην ειδική κατηγορία των κοινοτικών υποψηφίων για εισαγωγή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, θα περιέλθουν σε πλεονεκτικότερη θέση σε σχέση με τους υπόλοιπους κοινοτικούς υποψηφίους, αφού κατά τεκμήριο η απόδοσή τους στο μάθημα των νέων ελληνικών θα είναι σαφώς υψηλότερη έναντι των συνυποψηφίων τους των οποίων τα ελληνικά δεν είναι η μη-

τρική γλώσσα. Ο Συνήγορος του Πολίτη πρότεινε τον εξορθολογισμό του πλαισίου αξιολόγησης των κοινοτικών υποψηφίων κατά την πρόσβασή τους στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, με θέσπιση ενδεχομένως συντελεστή για τη στάθμιση γνώσης της ελληνικής γλώσσας, ανάλογα με το εάν αποτελεί μητρική γλώσσα του υποψηφίου ή όχι, υπογράμμισε ωστόσο την ανάγκη να παραλειφθούν τυχόν αναγωγές ή συνεκτιμήσεις της εθνικής καταγωγής των κοινοτικών υποψηφίων. Αναμένεται ανταπόκριση της διοίκησης στις διαπιστώσεις και τις προτάσεις της Αρχής (υποθέσεις 16371/2005, 4539/2006, 5314/2006, 9444/2006).

2.2 ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΛΟΓΩ ΦΥΛΕΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΓΩΓΗΣ

2.2.1 ΠΑΡΟΧΗ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ – ΣΤΕΓΗ

☉ Κατεδαφίσεις καταλυμάτων Ρομά – Εξώσεις (Πάτρα και Χανιά)

Από τον Συνήγορο του Πολίτη διερευνώνται αναφορές για παράνομες κατεδαφίσεις προχειρών καταλυμάτων και εξώσεις Ρομά στις περιοχές Ριγανόκαμπου και Μακρυγιάννη του Δήμου Πατρέων και στην περιοχή Κλαδισού, στα όρια μεταξύ των δήμων Χανίων και Θερίσου. Ο Δήμος Πατρέων εμμένει στην άποψη ότι οι ενέργειες του αυτές έγιναν ύστερα από καταγγελίες πολιτών για συγκεκριμένες εστίες μόλυνσης στους καταυλισμούς και για εγκατάλειψη σκουπιδιών, επρόκειτο δε για κατεδαφίσεις εγκαταλελειμμένων οικιών, γεγονός που οι υπηρεσίες του δήμου επισήμαναν ότι το είχαν διερευνήσει επίμονα και είχαν λάβει τη διαβεβαίωση από περιοίκους Ρομά ότι τα παραπήγματα ήταν εγκαταλελειμμένα. Αντίστοιχα, στην περίπτωση των Ρομά της περιοχής Κλαδισού, ο Δήμος Θερίσου σε απαντητικό έγγραφο του επισήμανε ότι η περιοχή αυτή δεν εμπίπτει στα διοικητικά όρια του δήμου και συνεπώς δεν έχει καμία εμπλοκή στην απομάκρυνση, αλλά ούτε και ευθύνη για την αναζήτηση χώρου κατάλληλου για την εγκατάσταση των Ρομά, δεδομένου ότι κανένας από τους Ρομά που ζουν στην περιοχή δεν είναι δημότης Θερίσου. Παράλληλα, η Αστυνομική Διεύθυνση Χανίων επισήμανε ότι η απομάκρυνση ήταν εκούσια και δεν ασκήθηκε καμία πίεση στους Ρομά για να αποχωρήσουν από τον συγκεκριμένο χώρο. Και για τις δύο περιπτώσεις, ο Συνήγορος του Πολίτη επιδίωξε να συγκεντρώσει κάθε πρόσφορο προς αξιοποίηση στοιχείο, δεδομένων των δυσχερειών απόδειξης που εμφανίζουν οι αντικρουόμενοι ισχυρισμοί των δύο πλευρών, προκειμένου να καταλήξει στις τελικές διαπιστώσεις του. Επίκειται η έκδοση σχετικού πορίσματος για το συνολικό πρόβλημα εγκατάστασης των Ρομά της Πάτρας και νέα διερευνητικά έγγραφα προς τις εμπλεκόμενες υπηρεσίες στα Χανιά (υποθέσεις 12285/2006, 2880/2006, 11777/2006).

☉ Συνθήκες διαβίωσης Ρομά (Αθήνα, περιοχή Βοτανικού)

Μετά την επανειλημμένη αναφορά των ΜΜΕ, αλλά και οργανώσεων που δραστηριοποιούνται στο πεδίο της προστασίας των Ρομά σε πιθανή υποχρεωτική μετεγκατάσταση του οικισμού-καταυλισμού της περιοχής Βοτανικού (Αθήνα), ο Συνήγορος του Πολίτη επισκέφθηκε την εγκατάσταση και στη συνέχεια προέβη σε σειρά ενεργειών με σκοπό να κινητοποιήσει τις αρμόδιες υπηρεσίες, ώστε αφενός να διασφαλίσουν συνθήκες αξιοπρεπών διαβίωσης της ευπαθούς αυτής ομάδας και αφετέρου να αποτρέψουν το ενδεχόμενο υποχρεωτικής απομάκρυνσής τους από τον χώρο αυτόν χωρίς τις εγγυήσεις που απορρέουν από το Σύνταγμα και την κείμενη νομοθεσία. Ειδικότερη μέριμνα καταβλήθηκε για την αποτροπή της επιβολής κυρώσεων για παράβαση της υγειονομικής νομοθεσίας, όπως υποδείκνυε η ΝΑ Αθήνας-Πειραιά / Διεύθυνση Προστασίας Περιβάλλοντος, όχι μόνο για-

τί οι κυρώσεις αυτές θα ήταν εν προκειμένω απρόσφορες και αλυσιτελείς, αλλά και διότι, παραβλέποντας την ανάγκη να ληφθεί υπόψη η ιδιαιτερότητα του πληθυσμού αυτού και οι ειδικές συνθήκες υπό τις οποίες διαβίω, θα στοιχειοθετούσαν αντίθετη με την αρχή της ίσης μεταχείρισης παράλειψη να αντιμετωπιστούν ουσιαστικά ανόμιες καταστάσεις με διαφορετικό τρόπο. Αναμένονται ενέργειες από τον Δήμο Αθηναίων που θα πρέπει να λάβει ειδική μέριμνα και να υποδείξει κατάλληλο χώρο αξιοπρεπούς διαβίωσης για την τυχόν μετεγκατάσταση των Ρομά. Στη συνέχεια, θα πρέπει να ληφθεί σχετική απόφαση του αρμόδιου Γενικού Γραμματέα της Περιφέρειας, σε συνεργασία πάντοτε με την αρμόδια διεύθυνση του ΥΠΕΣΔΔΑ (υπόθεση 13986/2006).

❁ *Συνθήκες διαβίωσης Ρομά – Αντιδράσεις περιοίκων (Λευκάδα)*

Ρομά εγκαταστάθηκαν μόνιμα σε παραπήγματα μέσα σε αγροτεμάχιο, που ήταν ιδιοκτησία ενός επίσης Ρομά, χωρίς να υπάρχουν στοιχειώδεις εγκαταστάσεις για τη διαμονή τους (αποχωρητήρια, αποχέτευση, παροχή ηλεκτρικού ρεύματος κ.λπ.), με αποτέλεσμα να μην πληρούνται οι όροι υγιεινής και να δημιουργηθούν εστίες μόλυνσης, επικίνδυνες τόσο για την υγεία των ίδιων όσο και των περιοίκων. Παράλληλα, η απουσία ηλεκτρικού ρεύματος έχει υποχρεώσει τους διαβιούντες Ρομά σε πολύωρη χρήση γεννήτριας, γεγονός που προκαλεί ηχορρύπανση και ιδιαίτερη ενόχληση στους περιοίκους. Η Διεύθυνση Υγείας της ΝΑ Λευκάδας διενήργησε επιτόπιο έλεγχο και προέβη σε συστάσεις προς τους διαβιούντες Ρομά της περιοχής, χωρίς ωστόσο να σημειωθεί έκτοτε κάποια πρόοδος. Ο Συνήγορος του Πολίτη παρενέβη προς τον δήμο και τις αρμόδιες υπηρεσίες της ΝΑ Λευκάδας επισμαίνοντας την ανάγκη άμεσης βελτίωσης των συνθηκών διαβίωσης των Ρομά της περιοχής, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στην κείμενη νομοθεσία «για την οργανωμένη εγκατάσταση πλανοδίων» (ΥΑ Β-973/2003, τροποποιητική της αρ. Α5/696/83 υγειονομικής διάταξης). Από τις μέχρι τώρα απαντήσεις των υπηρεσιών προκύπτει ότι οι ενέργειες των συναρμόδιων φορέων εστιάζουν στην αυστηρή τήρηση των σχετικών υγειονομικών διατάξεων και στην απειλή επιβολής των προβλεπόμενων κυρώσεων, χωρίς να συνεκτιμώνται τα σοβαρά προβλήματα διαβίωσης και ένταξης στο οικονομικοκοινωνικό περιβάλλον που αντιμετωπίζει η ευαίσθητη αυτή πληθυσμιακή ομάδα. Προς την κατεύθυνση αυτή, ο Συνήγορος του Πολίτη επιδιώκει τον συντονισμό των ενεργειών όλων των εμπλεκόμενων φορέων και την πραγματοποίηση σύσκεψης, με πρωτοβουλία του Δήμου Λευκάδος, ο οποίος είναι επιφορτισμένος με τη στήριξη αστέγων και οικονομικά αδύνατων δημοτών, αλλά και με την εφαρμογή της αρ. Α5/696/83 υγειονομικής διάταξης, με σκοπό την επίλυση του προβλήματος (υπόθεση 2864/2006).

❁ *Μετεγκατάσταση Ρομά*

Κάτοικοι του οικισμού Απόλλαινας Λευκάδας διαμαρτυρήθηκαν με αναφορά τους προς τον Συνήγορο του Πολίτη για την εγκατάσταση Ρομά σε πρόχειρα καταλύματα και κατασκευές (τέντες, αποχωρητήρια από τοιμεντόλιθους) μέσα στη ζώνη ελεγχόμενης δόμησης του Ι. Ναού της Οδηγήτριας, που αποτελεί χαρακτηρισμένο ιστορικό μνημείο, καθώς και για την απουσία συνθηκών υγιεινής στον συγκεκριμένο χώρο. Η αρμόδια Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων του Υπουργείου Πολιτισμού, ύστερα από αυτοψία, εισηγήθηκε προς τον Δήμαρχο Λευκάδας την απομάκρυνση των Ρομά από τον χώρο και τη μετεγκατάστασή τους σε περιοχή που δεν γειτνιάζει με χώρους ή μνημεία πολιτιστικής κληρονομιάς. Ο Δήμαρχος Λευκάδας αρνήθηκε την απομάκρυνση των Ρομά, επικαλούμενος τον μόνιμο χαρακτήρα της εγκατάστασης, αλλά και το γεγονός ότι πρόκειται για οικοπέδο ιδιοκτησίας τους. Ο Συνήγορος του Πολίτη ανέλαβε να διαμεσολαβήσει, επιδιώκοντας και η περιοχή του μνημείου να

διαφυλαχθεί, αλλά και οι Ρομά να τύχουν ειδικής ενίσχυσης από τις τοπικές αρχές ως ομάδα που αντιμετωπίζει προβλήματα κοινωνικού αποκλεισμού. Προς την κατεύθυνση αυτή ζήτησε συγκεκριμένα την αξιοποίηση της δυνατότητας που παρέχεται από τον νέο Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων για τη λήψη θετικών μέτρων (υπόθεση 13770/2006).

☉ *Αγορές ακινήτων από Ρομά*

Για άλλη μια φορά υπήρξε διαμαρτυρία από πολίτιδα για την υπέρμετρη καθυστέρηση της αρμόδιας υπηρεσίας του Δήμου Ζεφυρίου να της χορηγήσει βεβαίωση Τέλους Ακίνητης Περιουσίας (ΤΑΠ), προκειμένου να τη χρησιμοποιήσει κατά τη σύνταξη συμβολαίου αγοραπωλησίας όπου ο αγοραστής ήταν πολίτης Ρομά. Αντίστοιχη αναφορά δέχθηκε ο Συνήγορος του Πολίτη για καθυστέρηση χορήγησης βεβαίωσης ΤΑΠ από τον Δήμο Άνω Λιοσίων, στην οποία μάλιστα αποδόθηκε μομφή ότι η πρακτική αυτή αποτελεί πάγια παρελκυστική τακτική του δήμου στο ζήτημα αυτό, προκειμένου να αποθαρρυνθούν οι πωλητές και να μη μεταβιβάσουν τα ακίνητά τους σε Ρομά. Τελικά, μολοντί μετά την παρέμβαση της Αρχής οι οικείες βεβαιώσεις χορηγήθηκαν, η συστηματική υποβολή αναφορών με το ίδιο περιεχόμενο για τους δύο αυτούς δήμους, υποχρεώνει τον Συνήγορο του Πολίτη να εξετάσει το ενδεχόμενο συνολικότερης παρέμβασης στο ζήτημα (υποθέσεις 1956/2006, 11255/2006).

2.3 Η ΕΞΑΙΡΕΣΗ ΤΗΣ ΙΘΑΓΕΝΕΙΑΣ

2.3.1 ΕΡΓΑΣΙΑ

☉ *Αλλοδαποί – Συμβάσεις αορίστου χρόνου*

Αλλοδαποί υπήκοοι τρίτων χωρών, οι οποίοι απασχολούνταν σε μουσικά σύνολα με συμβάσεις έργου ή ορισμένου χρόνου, προσέφυγαν στον Συνήγορο του Πολίτη διαμαρτυρόμενοι για την άρνηση των φορέων απασχόλησής τους (ΝΠΔΔ, ΟΤΑ και την ΕΡΤ ΑΕ) να τους κατατάξουν σε θέσεις εργασίας ιδιωτικού δικαίου αορίστου χρόνου, με την αιτιολογία ότι προβλέπεται από τον νόμο ως τυπικό προσόν για την κατάληψη των εν λόγω θέσεων η κατοχή της ελληνικής ιθαγένειας ή της ιθαγένειας κράτους-μέλους της ΕΕ. Οι αναφερόμενοι επικαλέστηκαν παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης, όπως αυτή εξειδικεύεται στην οικεία Οδηγία και τον Ν. 3304/2005. Πράγματι, στο πεδίο εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φυλετικής ή εθνικής καταγωγής εντάσσονται οι όροι πρόσβασης στην εργασία και την απασχόληση εν γένει, συμπεριλαμβανομένων των κριτηρίων επιλογής και επαγγελματικής εξέλιξης. Ο νόμος, ωστόσο, εξαιρεί ρητά τις περιπτώσεις (άρθρο 4, παράγρ. 2) για τις οποίες προβλέπεται διαφορετική μεταχείριση λόγω ιθαγένειας. Γι' αυτό στο καταληκτικό του συμπέρασμα ο Συνήγορος του Πολίτη διαπίστωσε ότι εν προκειμένω δεν διαπιστώθηκε παραβίαση του Ν. 3304/2005 (υποθέσεις 6892/2006, 8516/2006).

☉ *Αλλοδαποί – Άδειες πωλητών σε λαϊκές αγορές*

Αλλοδαποί υπήκοοι τρίτων χωρών, κάτοχοι παλαιών αδειών υπαίθριου στάσιμου εμπορίου διαμαρτυρήθηκαν για την απόρριψη των αιτημάτων τους να μετατραπούν οι άδειές τους σε άδειες επαγγελματία πωλητή λαϊκών αγορών. Η απόρριψη βασιζόταν σε απόφαση του Υφυπουργού Ανάπτυξης, σύμφωνα με την οποία δεν μπορεί να δοθεί τέτοια άδεια σε όσους δεν διαθέτουν ελληνική ιθαγένεια ή ελληνική εθνική καταγωγή. Αυτό το νέο καθεστώς χορήγησης αδειών προκάλεσε στην πράξη την αδυναμία των εν λόγω αλλοδαπών

να ανταποκριθούν στις άμεσες βιοτικές ανάγκες των ίδιων και των οικογενειών τους, αλλά και τον άμεσο κίνδυνο να περιέλθουν σε παράνομο καθεστώς διαμονής στη χώρα. Ως προς το ζήτημα παραβίασης της αρχής της ίσης μεταχείρισης διαπιστώθηκε ότι η κείμενη νομοθεσία για την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής (Ν. 3304/2005) επιτρέπει τη διαφορετική μεταχείριση, με κριτήριο την ιθαγένεια, κατά την πρόσβαση ή την άσκηση επαγγελματικής δραστηριότητας. Ο Συνήγορος του Πολίτη εστίασε, ωστόσο, στη ρύθμιση του άρθρου 29 του Ν. 3377/2005 και στη σχετική υπουργική απόφαση υπογραμμίζοντας ότι, εν προκειμένω, η αρχή της χρηστής διοίκησης επιβάλλει να ληφθεί μέριμνα για τους αλλοδαπούς κατόχους παλαιών αδειών υπαίθριου στάσιμου εμπορίου, οι οποίοι λόγω της ιθαγένειάς τους δεν κατέστη δυνατόν να αποκτήσουν άδειες επαγγελματία πωλητή λαϊκών αγορών με το νέο καθεστώς. Παράλληλα, ο Συνήγορος του Πολίτη έχει απευθύνει συγκεκριμένες προτάσεις προς το Υπουργείο Ανάπτυξης για την αντιμετώπιση του προβλήματος, εισηγούμενος να εξεταστεί το ενδεχόμενο αφαίρεσης του κριτηρίου της ιθαγένειας από τις προϋποθέσεις χορήγησης των αδειών, το οποίο άλλωστε έχει προταθεί ήδη από τις αρμόδιες υπηρεσίες του υπουργείου. Αναμένεται ανταπόκριση της διοίκησης στις προτάσεις του Συνηγόρου του Πολίτη (υποθέσεις 4409/2006 και 6343/2006).

2.3.2 ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

☉ *Αλλοδαποί σπουδαστές – Φοιτητικό επίδομα στέγης*

Αλλοδαπή σπουδάστρια τρίτης χώρας διαμαρτυρήθηκε για την απαίτηση της αρμόδιας ΔΟΥ να επιστρέψει το φοιτητικό επίδομα στέγης που της είχε χορηγηθεί, διότι, όπως διαπιστώθηκε από τον σχετικό έλεγχο, δεν διαθέτει την ελληνική ιθαγένεια. Ο Συνήγορος του Πολίτη διαπίστωσε ότι πράγματι η κείμενη νομοθεσία περί χορήγησης του επιδόματος αυτού δεν επιτρέπει τη χορήγησή του σε μη έλληνες υπηκόους, με εξαίρεση τους υπηκόους κρατών-μελών της ΕΕ. Η διάκριση αυτή, ωστόσο, δεν θεωρείται αθέμιτη διάκριση σύμφωνα με τον Ν. 3304/2005. Ο Συνήγορος του Πολίτη, εν προκειμένω, επισήμανε ότι η αρμόδια ΔΟΥ νόμιμα αρνήθηκε τη χορήγηση του επιδόματος για το τρέχον ακαδημαϊκό έτος και, παράλληλα, νόμιμα ζήτησε την επιστροφή του για την περσινή χρήση. Επισήμανε όμως ότι η ενδιαφερόμενη φαίνεται να ενήργησε με καλή πίστη κατά την αρχική χορήγηση του επιδόματος, το δε σφάλμα φαίνεται να βαρύνει την αρμόδια υπηρεσία ελέγχου των πιστοποιητικών, γεγονός που δεν επιτρέπει την επιστροφή του επιδόματος στο τριπλάσιο, όπως απαιτεί η διάταξη της παραγρ. 6 του άρθρου 10 του Ν. 3220/2004. Τελικώς, η ενδιαφερόμενη επέστρεψε το ποσόν των 1000 ευρώ που της είχε αρχικά καταβληθεί (υπόθεση 2642/2006).

Αντίστοιχη με την προηγούμενη είναι η περίπτωση αλλοδαπού σπουδαστή τρίτης χώρας, ο οποίος επίσης διαμαρτυρήθηκε για την άρνηση χορήγησης του φοιτητικού επιδόματος στέγης σε αλλοδαπούς σπουδαστές, παρά την επί μακρόν νόμιμη διαμονή τους στη χώρα. Ο Συνήγορος του Πολίτη επισήμανε ότι η μεταχείριση αυτή αποτελεί διάκριση, η οποία είναι κατ' αρχήν ανεκτή σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 4, παράγρ. 2 του Ν. 3304/2004, επιφυλάχθηκε, ωστόσο, να εξετάσει το ενδεχόμενο υποβολής προτάσεων προς τον αρμόδιο υπουργό, σύμφωνα με το άρθρο 4, παράγρ. 6 του ίδιου νόμου, μόλις ολοκληρωθεί η μελέτη των σχετικών ζητημάτων, προς την κατεύθυνση να περιληφθούν στους δικαιούχους του επιδόματος και οι αλλοδαποί υπήκοοι τρίτων χωρών που διαμένουν επί μακρόν στη χώρα (υπόθεση 9606/2006).

2.3.3 ΠΑΡΟΧΗ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ – ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΤΙΚΑ

☉ *Ανήλικα τέκνα μεταναστών – Έκδοση πιστοποιητικών γεννήσεως*

Το Πανελλαδικό Δίκτυο Μεταναστριών και η Ένωση Αφρικανών Γυναικών υπέβαλαν αναφορά στον Συνήγορο του Πολίτη επικαλούμενες πρακτικές φυλετικής διάκρισης εις βάρος παιδιών μεταναστών τα οποία γεννήθηκαν στην Ελλάδα. Ειδικότερα, οι ενώσεις μεταναστριών διαμαρτυρήθηκαν ότι οι αρμόδιες υπηρεσίες δεν εκδίδουν πιστοποιητικό γεννήσεως για τα παιδιά αλλοδαπών πολιτών που γεννήθηκαν στην Ελλάδα παρά μόνο ληξιαρχική πράξη γεννήσεως. Η πρακτική αυτή δημιουργεί δυσκολίες στην εγγραφή των παιδιών σε παιδικούς σταθμούς και σχολεία, καθώς και σε μια σειρά γραφειοκρατικών διαδικασιών στις οποίες εμπλέκονται έως και την ενηλικίωσή τους. Ο Συνήγορος του Πολίτη εξέτασε την αναφορά υπό το πρίσμα της κείμενης νομοθεσίας κατά των διακρίσεων και διαπίστωσε ότι η μη χορήγηση του πιστοποιητικού γεννήσεως στα παιδιά αλλοδαπής υπηκοότητας που γεννήθηκαν και κατοικούν στην Ελλάδα δεν συνιστά κατ' αρχήν διάκριση, σύμφωνα με τον Ν. 3304/2005, αφού η διαφοροποίηση αυτή εμπίπτει στις επιτρεπόμενες, σύμφωνα με τον ίδιο νόμο, διακρίσεις λόγω ιθαγένειας (άρθρο 4, παράγρ. 2). Ειδικότερα, αυτή η πρακτική είναι σύνομη, δεδομένου ότι σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία μόνιμοι κάτοικοι που εγγράφονται στα δημοτολόγια δήμων και κοινοτήτων μπορούν να είναι μόνον οι έλληνες πολίτες. Ωστόσο, η κατ' αρχήν θεμιτή αυτή διαφοροποίηση που συνεπάγεται την αδυναμία εγγραφής των αλλοδαπών πολιτών στα δημοτολόγια δημιουργεί στην πράξη σοβαρά προβλήματα ομαλής συμβίωσης των αλλοδαπών που διαμένουν νόμιμα στη χώρα, τόσο για τα ανήλικα τέκνα όσο και για τους ενήλικες. Για τον λόγο αυτόν ο Συνήγορος του Πολίτη εξετάζει τον τρόπο συνέχισης της παρέμβασής του, συλλέγοντας στοιχεία από ομόλογους θεσμούς σχετικά με το ζήτημα της εγγραφής αλλοδαπών μονίμων κατοίκων στα δημοτολόγια (ειδικό μπρώο αλλοδαπών) και την έκδοση πιστοποιητικών γεννήσεως για τα παιδιά που έχουν γεννηθεί στη χώρα (υπόθεση 2298/2006).

2.4 ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΛΟΓΩ ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ – ΕΥΛΟΓΕΣ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΕΣ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΑ ΜΕΤΡΑ

2.4.1 ΕΡΓΑΣΙΑ

☉ *ΑμεΑ – Αλλαγή τόπου εργασίας*

Εργαζόμενη σε τράπεζα προσέφυγε στον Συνήγορο του Πολίτη ζητώντας να διερευνηθεί κατά πόσον το ΣΕΠΕ εξάντλησε τα περιθώρια ελέγχου του κατά τη διερεύνηση καταγγελίας της εις βάρος της εργοδότης τράπεζας για παραβίαση της εργατικής νομοθεσίας και συγκεκριμένα για διακριτική μεταχείριση λόγω αναπηρίας. Η καταγγέλλουσα είχε προσληφθεί ως ΑμεΑ κατ' εφαρμογήν του Ν. 1648/1986 από την εργοδότη τράπεζα το 1995 και τοποθετήθηκε εξαρχής σε υποκατάστημα κοντά στον τόπο κατοικίας της. Το 2006 της ανακοινώθηκε η επαχθής για την ίδια μετακίνηση σε άλλο υποκατάστημα της τράπεζας. Κατά τη συμφιλιωτική διαδικασία μεταξύ των ενδιαφερόμενων μερών που επιχειρήθηκε από το ΣΕΠΕ, η καταγγέλλουσα ισχυρίστηκε ότι η μετακίνησή της συνιστούσε μονομερή βλαπτική μεταβολή των όρων εργασίας και διενεργήθηκε χωρίς δίκαιη κρίση, κατά παράβαση της υποχρέωσης του εργοδότη να λάβει μέτρα εύλογων προσαρμογών (άρθρο 10 του Ν. 3304/2005). Η εργοδότη τράπεζα αντέτεινε ότι ήλεγξε όλες τις πιθανές θέσεις που θα μπορούσε να καλύψει η προσφεύγουσα σε υποκατάστημα κοντά στον τόπο κατοικίας της, χωρίς όμως να υπάρχει πρόσφορη για αυτή θέση. Η διαδικασία δεν κατέληξε σε συμβιβαστική επίλυση της διαφοράς και η αρμόδια επιθεωρήτρια συνέστησε την προσφυγή στα αρμόδια πολιτικά δικαστήρια.

Κατά τη διερεύνηση της αναφοράς από τον Συνήγορο του Πολίτη προέκυψε ότι, σύμφωνα με τον Ν. 2639/1998 «Ρύθμιση εργασιακών σχέσεων, σύσταση Σώματος Επιθεώρησης Εργασίας και άλλες διατάξεις», ο ρόλος του ΣΕΠΕ είναι κατ' εξοχήν ελεγκτικός, με την έννοια ότι ελέγχει και αποφαινεται περί της βασιμότητας ή μη κάποιας καταγγελίας για παραβίαση της εργατικής (ή ασφαλιστικής) νομοθεσίας και επιβάλλει κυρώσεις σε περιπτώσεις που διαπιστώνεται σχετική παραβίαση. Συνεπώς, οι αρμοδιότητες του ΣΕΠΕ είναι κατά πολύ διευρυμένες σε σχέση με την απλή διαμεσολαβητική/συμφιλιωτική δυνατότητα παρέμβασης ή, σε περίπτωση αποτυχίας της, την απλή σύσταση προσφυγής στη δικαιοσύνη. Ως προς το επί της ουσίας ζήτημα, επισημάνθηκε ότι η άσκηση του διευθυντικού δικαιώματος του εργοδότη περί μετάθεσης του εργαζομένου διέπεται κατ' αρχήν από τις γενικές διατάξεις του αστικού δικαίου που απαγορεύουν την κατάχρηση δικαιώματος (ΑΚ 281). Στο δε πεδίο εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης, η άσκηση του διευθυντικού δικαιώματος ενδέχεται να συνιστά έμμεση διάκριση (άρθρο 7, παράγρ. 1, περίπτ. β' του Ν. 3304/2005) στον βαθμό που θέτει έναν εργαζόμενο με αναπηρία σε μειονεκτική θέση συγκριτικά με τους άλλους εργαζόμενους, εκτός εάν δικαιολογείται αντικειμενικά από έναν θεμιτό σκοπό και συνιστά μέσο πρόσφορο και αναγκαίο για την επίτευξή του ή εάν έχουν ληφθεί όλα τα πρόσφορα και ενδεδειγμένα μέτρα εύλογων προσαρμογών (άρθρο 10 του Ν. 3304/2005 και άρθρο 21, παράγρ. 6 του Συντάγματος). Παράλληλα, ο Συνήγορος του Πολίτη προέβη σε επισημάνσεις σχετικά με την αποδεικτική διαδικασία και την κατανομή του βάρους απόδειξης (άρθρο 14, παράγρ. 1 του Ν. 3304/2005). Στις τελικές διαπιστώσεις, ο Συνήγορος του Πολίτη έκρινε ότι το ΣΕΠΕ δεν εξάντλησε τις αρμοδιότητές του και πρότεινε να επανεξετάσει την καταγγελία. Το ΣΕΠΕ ενημέρωσε την Αρχή ότι τελικά το συγκεκριμένο πρόβλημα διευθετήθηκε με δικαστική απόφαση ασφαλιστικών μέτρων που επέβαλε την επιστροφή της καταγγέλλουσας στο υποκατάστημα στο οποίο εργαζόταν έως τη μετακίνησή της. Η αναφορά αυτή αποτέλεσε το έρεισμα για τη διερεύνηση τρόπων βελτίωσης της συνεργασίας του Συνηγόρου του Πολίτη με το ΣΕΠΕ, αλλά και αποσαφήνισης των νέων αρμοδιοτήτων (υπόθεση 10310/2006).

❁ ΑμεΑ – Πρόσβαση στον χώρο εργασίας

Πολίτης με αναπηρία διαμαρτυρήθηκε για την αδυναμία πρόσβασής του στον χώρο εργασίας του λόγω έλλειψης κατάλληλης κτιριακής υποδομής (έλλειψη ράμπας και ανεκκυστήρα). Στη συγκεκριμένη περίπτωση το κρίσιμο ζήτημα που αναδεικνύεται είναι αν το άρθρο 28 του Ν. 2831/2000 μπορεί να ερμηνευθεί κατά τρόπο ώστε μεταξύ των χώρων στους οποίους επιβάλλονται οι ειδικές κτιριακές ρυθμίσεις για τα ΑμεΑ να περιλαμβάνονται και βιομηχανικά κτίρια. Η υπόθεση ερευνάται (υπόθεση 1955/2006).

❁ ΑμεΑ – Μετάταξη σε δημόσια υπηρεσία

Εργαζόμενη με αναπηρία σε θέση νοσηλευτικού προσωπικού σε περιφερειακό νοσοκομείο ζήτησε τη μετάταξή της σε θέση διοικητικού σε άλλο περιφερειακό νοσοκομείο. Από τη διερεύνηση της αναφοράς προέκυψε ότι ήδη στη θέση που κατείχε της είχαν ανατεθεί λόγω της αναπηρίας της διαφορετικά καθήκοντα από τα προβλεπόμενα για τη συγκεκριμένη θέση. Από το γεγονός αυτό ο Συνήγορος του Πολίτη έκρινε ότι είχε εκπληρωθεί η προβλεπόμενη από τον Ν. 3304/2005 υποχρέωση για εύλογες προσαρμογές και το αίτημα για μετάταξη σε άλλο νοσοκομείο υπερέβαινε τη συγκεκριμένη υποχρέωση. Η υπόθεση τέθηκε στο αρχείο, δεδομένου ότι δεν διαπιστώθηκε παραβίαση της κείμενης νομοθεσίας (υπόθεση 3429/2006).

❖ *ΑμεΑ – Πρόσληψη*

Υποψήφια για θέση νοσηλευτικού προσωπικού σε δημόσιο νοσοκομείο διαμαρτυρήθηκε για την απόρριψη του αιτήματός της, θεωρώντας ότι σχετίζεται με την αναπηρία της. Για τον λόγο αυτόν, άσκησε ένσταση κατά της απορριπτικής απόφασης ενώπιον του ΑΣΕΠ. Κατά την εξέταση της ένστασης διαπιστώθηκε εσφαλμένη μοριοδότηση της ενδιαφερομένης, η οποία μετά την κατ' ένσταση κρίση κατετάγη δεύτερη στον κατάλογο των επιλαχόντων, αλλά τελικά δεν προσλήφθηκε λόγω έλλειψης των απαιτούμενων μορίων. Ο Συνήγορος του Πολίτη από τη διερεύνηση της αναφοράς διαπίστωσε ότι η απόρριψη ήταν νόμιμη και δεν συνιστούσε παραβίαση του Ν. 3304/2005 (υπόθεση 9581/2005).

Σε άλλη υπόθεση, υποψήφια για θέση στο διοικητικό προσωπικό του ΙΚΑ διαμαρτυρήθηκε για την απόρριψη του αιτήματός της, θεωρώντας ότι σχετίζεται με την αναπηρία της. Ο Συνήγορος του Πολίτη της συνέστησε να ασκήσει την προβλεπόμενη ένσταση κατά της απόρριψης, η δε αρμόδια υπηρεσία την διαβεβαίωσε προφορικώς ότι το ζήτημα επρόκειτο σύντομα να διευθετηθεί. Τελικά η ενδιαφερόμενη προσλήφθηκε (υπόθεση 2410/2006).

2.4.2 ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ

❖ *Σπουδαστής ΑμεΑ – Συμμετοχή σε προφορικές εξετάσεις*

Σπουδαστής της Ακαδημίας Εμπορικού Ναυτικού (ΑΕΝ) διαμαρτυρήθηκε για την άρνηση της ακαδημίας να διενεργήσει προφορικές εξετάσεις, μολοντί ο ενδιαφερόμενος εμφανίζει δυσλεξία και ως εκ τούτου η επίδοσή του στα μαθήματα δεν είναι δυνατόν να ελεγχθεί επαρκώς με γραπτές εξετάσεις. Ειδικότερα, ο εν λόγω σπουδαστής εισήχθη λόγω δυσλεξίας με προφορικές εξετάσεις στη σχολή, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στην κείμενη νομοθεσία για την «Εξέταση μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες». Ο Συνήγορος του Πολίτη ζήτησε την ειδική αιτιολόγηση της άρνησης αυτής επισημαίνοντας ότι τυχόν άρνηση της ΑΕΝ να διενεργήσει εξετάσεις με τρόπο πρόσφορο και προσαρμοσμένο στις ειδικές απαιτήσεις της σχολής, αλλά και σε τυχόν ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες των σπουδαστών της, ενδέχεται να συνιστά έμμεση διάκριση λόγω αναπηρίας, η οποία είναι επιτρεπτή, μόνον εφόσον αποτελεί ουσιαστική και καθοριστική επαγγελματική προϋπόθεση για την άσκηση της συγκεκριμένης δραστηριότητας και δικαιολογείται από τη φύση των συγκεκριμένων επαγγελματικών δραστηριοτήτων ή του πλαισίου μέσα στο οποίο αυτές ασκούνται, τηρουμένης της αρχής της αναλογικότητας (άρθρο 9 του Ν. 3304/2005). Η ΑΕΝ απάντησε ότι οι διατάξεις που προβλέπουν την υποχρέωση παροχής ειδικής εκπαίδευσης και ειδικού τρόπου αξιολόγησης αναφέρονται στην πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, με αποτέλεσμα να μη συνάγεται σχετική υποχρέωση για την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Επιπλέον, επισημάνθηκε ότι η άσκηση του ναυτικού επαγγέλματος, σύμφωνα και με τη Διεθνή Σύμβαση STCW 1978 απαιτεί συγκεκριμένες ικανότητες στον γραπτό λόγο (χρήση χειρόγραφου ημερολογίου γέφυρας/μηχανής, συνομολόγηση συμβάσεων) και στη χρήση ηλεκτρονικών οργάνων στις οποίες είναι πιθανόν να μην μπορούν να ανταποκριθούν άτομα με πρόβλημα δυσλεξίας, εάν αυτό είναι έντονο. Τέλος, η ΑΕΝ επισήμανε ότι το ναυτικό επάγγελμα εμπίπτει στην εξαίρεση του άρθρου 9 του Ν. 3304/2005. Η απάντηση κρίθηκε εν μέρει ικανοποιητική (υπόθεση 3377/2006).

2.5 ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΛΟΓΩ ΗΛΙΚΙΑΣ

2.5.1 ΕΡΓΑΣΙΑ

❖ *Υπέρβαση ορίου ηλικίας – Εγγραφή σε δικηγορικό σύλλογο*

Ασκούμενοι δικηγόροι προσέφυγαν στον Συνήγορο του Πολίτη διαμαρτυρούμενοι για τις

απορρίψεις των αιτημάτων εγγραφής τους στα βιβλία ασκουμένων των δικηγορικών συλλόγων Πατρών, Αγρινίου και Αλεξανδρούπολης λόγω υπέρβασης του νόμιμου ορίου ηλικίας κατ' εφαρμογήν της διάταξης του άρθρου 4 του ΝΔ 3026/1954 («περί του Κώδικος των Δικηγόρων», ΦΕΚ 235 Α'). Ο Συνήγορος του Πολίτη επισήμανε προς το Υπουργείο Δικαιοσύνης ότι, μετά την έναρξη ισχύος του Ν. 3304/2005 (ενσωμάτωση Οδηγιών 2004/43/ΕΚ και 2004/78/ΕΚ), η προαναφερθείσα διάταξη θεωρείται ότι έχει αυτοδικαίως καταργηθεί (άρθρο 26 του Ν. 3304/2005), στο μέτρο που το όριο ηλικίας το οποίο έχει τεθεί δεν αιτιολογείται επαρκώς σύμφωνα με τις προϋποθέσεις των άρθρων 7 κ.ε. του εν λόγω νόμου. Επιπλέον, ο Συνήγορος του Πολίτη συνέστησε προς το αρμόδιο υπουργείο να μεριμνήσει για την τροποποίηση του Κώδικα Δικηγόρων και, εφόσον κριθεί σκόπιμη η διατήρηση ορίου ηλικίας, τούτο να αιτιολογηθεί ειδικά, υπό τις προϋποθέσεις του Ν. 3304/2005, διαφορετικά να απαλειφθεί πλήρως η αναφορά σε όριο ηλικίας εγγραφής. Το ΔΣ του Δικηγορικού Συλλόγου Πατρών εμμένει στη διατήρηση της κατάστασης που διαμορφώθηκε από την αρχική απορριπτική απόφαση. Με το ίδιο ζήτημα έχει ασχοληθεί και η Επιτροπή Ίσης Μεταχείρισης του Υπουργείου Δικαιοσύνης (άρθρο 21 κ.ε. του Ν. 3304/2005), χωρίς ωστόσο οι προτάσεις της να έχουν γίνει επισήμως γνωστές μέχρι σήμερα. Σημειώνεται ότι οι αναφερόμενοι έχουν προσφύγει κατά των παραπάνω απορριπτικών πράξεων στο ΣτΕ, το οποίο κατά το παρελθόν έχει ακυρώσει όμοιες πράξεις, με το σκεπτικό ότι οι σχετικές διατάξεις του Κώδικα Δικηγόρων αντίκεινται προς υπέρτερες συνταγματικές διατάξεις (ΣτΕ 413/1993) (υποθέσεις 18213/2005, 11184/2006, 11764/2006).

❁ *Υπέρβαση ορίου ηλικίας – Κατάληψη θέσης στο δημόσιο*

Πολίτης προσέφυγε στον Συνήγορο του Πολίτη διαμαρτυρόμενη κατά της απόρριψης υποψηφιότητάς της λόγω υπέρβασης του ορίου ηλικίας (35ο έτος) που είχε τεθεί σε προκήρυξη για την πλήρωση θέσεων διοικητικού προσωπικού του Ινστιτούτου Μεταναστευτικής Πολιτικής (ΙΜΕΠΟ), νομικού προσώπου ιδιωτικού δικαίου που επιτελεί δημόσιο σκοπό και του οποίου το όργανο διοίκησης διορίζεται από τον Υπουργό Εσωτερικών και Δημόσιας Διοίκησης. Ο Συνήγορος του Πολίτη διαπίστωσε ότι υπάρχει ζήτημα εναρμόνισης της προκήρυξης του ΙΜΕΠΟ προς τις διατάξεις του Ν. 3304/2005, δεδομένου ότι η φύση και ο τρόπος παροχής των βοηθητικών καθηκόντων των προς πλήρωση θέσεων δεν δικαιολογούν τον αποκλεισμό όσων ενδιαφερομένων έχουν υπερβεί το 35ο έτος και γνωστοποίησε τις σχετικές διαπιστώσεις του προς τον αρμόδιο υπουργό, προκειμένου να μεριμνήσει για την τήρηση της νομιμότητας εκ μέρους του εν λόγω εποπτευόμενου φορέα (υπόθεση 18429/2005).

❁ *Θέσπιση ορίου ηλικίας σε προκήρυξη για την πλήρωση θέσεων επιστημονικού προσωπικού*

Σε συνέχεια σχετικής καταγγελίας σχετικά με τη συμβατότητα όρων σε προκήρυξη για την πλήρωση θέσεων επιστημονικού προσωπικού του ΙΜΕΠΟ με τις διατάξεις των Οδηγιών 2004/43/ΕΚ και 2004/78/ΕΚ, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή απύθυνε επιστολή προς τη χώρα μας, η οποία περιήλθε στο Υπουργείο Απασχόλησης μέσω της Μόνιμης Εθνικής Αντιπροσωπείας (ΜΕΑ). Ανταποκρινόμενος σε σχετικό αίτημα του εν λόγω υπουργείου, ο Συνήγορος του Πολίτη διατύπωσε προς τη ΜΕΑ τις εκτιμήσεις του επί της υπό διερεύνηση καταγγελίας, η οποία περιείχε αιτιάσεις περί παραβίασης της αρχής της ίσης μεταχείρισης λόγω εθνοτικής καταγωγής, αναπηρίας και ηλικίας, διαγιγνώσκοντας εν μέρει το βάσιμο της καταγγελίας ως προς το ζήτημα της αδικαιολόγητης θέσπισης ορίου ηλικίας (40ό έτος) για την κατάληψη των προκηρυχθεισών θέσεων και συνέστησε την ενημέρωση του επο-

πτεύοντος Υπουργείου Εσωτερικών για το σχετικό ζήτημα. Μέχρι σήμερα το Υπουργείο Εσωτερικών δεν έχει ανταποκριθεί στο ζήτημα αυτό (υπόθεση 7510/2006).

❖ *Όριο ηλικίας – Συνταξιοδότηση διπλωματικών υπαλλήλων*

Σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία (άρθρο 83, παράγρ. 1, εδάφιο β' του Ν. 2594/1998, Κανονισμός Υπουργείου Εξωτερικών), οι διπλωματικοί υπάλληλοι συνταξιοδοτούνται με τη συμπλήρωση του 60ού έτους, ενώ όσοι έχουν τον βαθμό του πρέσβη συνταξιοδοτούνται με τη συμπλήρωση του 65ου έτους. Είναι αμφίβολο ωστόσο εάν η συγκριμένη διάταξη εισάγει διάκριση λόγω ηλικίας ή βαθμού. Σύμφωνα με τις διατάξεις των Οδηγιών σε εφαρμογή των οποίων η Ελλάδα προσάρμοσε τη νομοθεσία της περί διακρίσεων, κάθε κράτος μπορεί να επικαλεστεί λόγους γενικότερης κοινωνικής ή συνταξιοδοτικής πολιτικής για να θεσπίσει αποκλίσεις. Το Υπουργείο Εξωτερικών (ΥΠΕΞ) δεν έχει επικαλεστεί κανένα λόγο για τη διατήρηση σε ισχύ των παραπάνω διατάξεων. Στο αίτημα του Συνηγόρου του Πολίτη να εκθέσει τις απόψεις του επί του ζητήματος το ΥΠΕΞ δεν έχει ακόμη ανταποκριθεί (υποθέσεις 15556/2006, 13143/2006).

❖ *Υποχρεωτική ηλικία συνταξιοδότησης – Χρόνος συντάξιμης υπηρεσίας*

Τέκνο πολεμική της Εθνικής Αντίστασης προσλήφθηκε αναγκαστικά στον ΟΣΕ (Ν. 1648/1986) και τοποθετήθηκε στην Υπηρεσία Υγιεινής και Ασφάλειας της Εργασίας, Στις 31.12.2002 η προσφεύγουσα συμπλήρωσε το όριο ηλικίας συνταξιοδότησης, με βάση την κατηγορία υπαλλήλου στην οποία ανήκε, με συνέπεια από την 1η Ιανουαρίου 2003 η σύμβασή της να θεωρείται αυτοδικαίως λελυμένη, δημιουργώντας υποχρέωση συνταξιοδότησής της από τον κύριο ασφαλιστικό φορέα ΤΑΠΟΤΕ. Ωστόσο, κατά τα προβλεπόμενα στο καταστατικό αυτού του ασφαλιστικού φορέα, προϋπόθεση συνταξιοδότησης, πέρα από τη συμπλήρωση του ορίου ηλικίας, εν προκειμένω του 60ού έτους, αποτελεί και η συμπλήρωση συνολικής συντάξιμης υπηρεσίας 15 ετών, κατ' ελάχιστον, προϋπόθεση την οποία δεν πληρούσε η αναφερόμενη. Για τον λόγο αυτόν, η διοίκηση του οργανισμού αποφάσισε την ένταξή της στο έκτακτο προσωπικό του ΟΣΕ μέχρι να συμπληρώσει την απαιτούμενη 15ετή συντάξιμη υπηρεσία, με συνέπεια την αποξένωσή της από τα προνόμια του τακτικού προσωπικού (μισθολογική, βαθμολογική εξέλιξη). Η προσφεύγουσα επικαλείται, μεταξύ άλλων και παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης, στο πλαίσιο του Ν. 3304/2005. Η υπόθεση εκκρεμεί ενώπιον του ΔΕΦΑθηνών (υπόθεση 16178/2006).

❖ *Ανώτατο όριο ηλικίας για πρόσληψη στο δημόσιο – Εργασιακό καθεστώς*

Σχολικοί φύλακες στον Δήμο Αθηναίων με σύμβαση εργασίας ορισμένου χρόνου προσέφυγαν στον Συνήγορο του Πολίτη διαμαρτυρόμενοι για τη μη κατάταξή τους λόγω συμπλήρωσης του ορίου ηλικίας, μετά τη σχετική απόφαση του ΑΣΕΠ να υπαχθούν στις διατάξεις του ΠΔ 164/2001 και να μετατραπεί η σύμβασή τους σε αορίστου χρόνου, σε αντίστοιχες οργανικές θέσεις με σύμβαση εργασίας ιδιωτικού δικαίου αορίστου χρόνου. Ο Δήμος Αθηναίων μετά τη γνωμοδότηση της Περιφέρειας Αττικής και την άτυπη διαμεσολάβηση του Συνηγόρου του Πολίτη κατέταξε τους προσφεύγοντες σε οργανικές θέσεις με συμβάσεις εργασίας ιδιωτικού δικαίου αορίστου χρόνου, δεδομένης της κατάργησης του ορίου ηλικίας για πρόσληψη ή διορισμό στον δημόσιο τομέα (υποθέσεις 15185/2006, 15297/2006).

❖ *Όριο ηλικίας – Πλήρωση οργανικών θέσεων*

Σε δύο προκηρύξεις διαγωνισμών για την πλήρωση κενών οργανικών θέσεων επιστημονι-

κού προσωπικού της Ειδικής Νομικής Υπηρεσίας και για την πλήρωση οργανικών θέσεων του Κλάδου Επικοινωνιών και Πληροφορικής του ΥΠΕΞ ορίστηκε ως ανώτατο όριο ηλικίας για τη συμμετοχή στον διαγωνισμό το 35ο έτος, όπως προβλέπεται άλλωστε στον Οργανισμό του ΥΠΕΞ. Ο Συνήγορος του Πολίτη, με έγγραφο του προς τις αρμόδιες υπηρεσίες, επισήμανε ότι τυχόν πρόβλεψη ανώτατου ορίου ηλικίας ως όρου για τη συμμετοχή σε διαδικασίες πρόσληψης προσωπικού πρέπει να αιτιολογείται ειδικά, προκειμένου να καθίσταται σαφές ότι η ηλικία αποτελεί αποδεδειγμένα χαρακτηριστικό ουσιώδους σημασίας σε σχέση με την ικανότητα εκτέλεσης συγκεκριμένης επαγγελματικής δραστηριότητας (άρθρο 9 του Ν. 3304/2005). Ενδεχόμενη έλλειψη τέτοιας ειδικής αιτιολογίας θα συνιστούσε παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης λόγω ηλικίας, θα υπονόμει την εγκυρότητα και τη νομιμότητα των προκηρύξεων, αλλά και του διενεργηθέντος διαγωνισμού. Παράλληλα, ο Συνήγορος του Πολίτη ζήτησε την εναρμόνιση των διατάξεων του Οργανισμού του ΥΠΕΞ με τις προβλέψεις των σχετικών κοινοτικών Οδηγιών και του Ν. 3304/2005. Το υπουργείο επικατέστηκε παλαιότερη απόφαση του ΔΕφΑθηνών, σύμφωνα με την οποία, λόγω του ειδικού καθεστώτος στο οποίο υπάγονται όλοι οι υπάλληλοί του (όπως ορίζει ο οργανισμός), «κατισχύουν οι διατάξεις του Οργανισμού κάθε άλλης έστω και μεταγενέστερης γενικής διάταξης». Επιπλέον, το ΥΠΕΞ ισχυρίστηκε ότι ο Ν. 3304/2005 δεν περιέχει ειδικές ρυθμίσεις σχετικά με τη διαδικασία θέσπισης αιτιολογημένης διακριτικής μεταχείρισης με την εισαγωγή ορίων ηλικίας και παράλληλα ότι ειδική αιτιολογία για τους υπό συζήτηση κλάδους υπήρχε στα δύο έγγραφα του προς το ΥΠΕΣΔΔΑ, δυνάμει των οποίων εκδόθηκε η προαναφερθείσα ΔΙΠΠ/Φ.ΗΛ./6436/2003 υπουργική απόφαση. Σύμφωνα με το ΥΠΕΞ, από το γεγονός ότι στην εν λόγω απόφαση δεν γίνεται αναφορά στους δύο αυτούς κλάδους τεκμαίρεται ότι ο Υπουργός Εσωτερικών αποδέχθηκε γι' αυτούς το ήδη καθοριζόμενο στον οργανισμό ανώτατο όριο ηλικίας των 35 ετών (υπόθεση 16814/2006).

2.6 ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΛΟΓΩ ΦΥΛΟΥ

2.6.1 ΙΣΟΤΗΤΑ ΠΡΟΣΒΑΣΗΣ ΣΤΗΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

❖ *Ποσοτώσεις εις βάρος γυναικών – Εισαγωγή στις Ακαδημίες Εμπορικού Ναυτικού*
Υποψήφιος για εισαγωγή στις ΑΕΝ προσέφυγαν στον Συνήγορο του Πολίτη επικαλούμενες διακριτική μεταχείριση λόγω φύλου κατά την εν λόγω διαδικασία. Από την έρευνα διαπιστώθηκε ότι το Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας υιοθετεί στάση άμεσης διακριτικής μεταχείρισης εις βάρος των γυναικών υποψηφίων, καθώς περιορίζει ευθέως τον αριθμό των εισαγόμενων γυναικών στις προαναφερόμενες σχολές, χωρίς νόμιμη αιτιολογία. Η εφαρμογή ποσοτώσεων έχει εν προκειμένω ως αποτέλεσμα τον αποκλεισμό μεγάλου αριθμού ενδιαφερόμενων γυναικών από την άσκηση του επαγγέλματος του ναυτικού στις ειδικότητες του «πλοιάρχου» και του «μηχανικού». Το υπουργείο ισχυρίζεται ότι οι ειδικές συνθήκες άσκησης του ναυτικού επαγγέλματος, ακόμη και στο στάδιο της εκπαίδευσης, καθιστούν αποφασιστικής σημασίας τον παράγοντα φύλο για τον περιορισμό της ελεύθερης εισαγωγής των υποψηφίων γυναικών στις ΑΕΝ. Η αιτιολογία αυτή, ωστόσο, δεν μπορεί να θεωρηθεί νόμιμη. Η οικεία νομοθεσία επιβάλλει η τυχόν απόκλιση από την αρχή της ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών σε τομείς επαγγελματικής δραστηριότητας και στη σχετική εκπαίδευση, που απαιτείται για την πρόσβαση σε αυτούς, να αιτιολογείται ειδικά με αναφορά στον παράγοντα φύλο. Διαφορετικά, η υφιστάμενη διάκριση στην εισαγωγή γυναικών στις ΑΕΝ καθώς και οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευόμενες στις ΑΕΝ γυναίκες κινδυνεύουν να ερμηνευθούν ως οφειλόμενες σε παρωχημένες κοινωνικές

αντιλήψεις και πάντως προσκρούουν στη θεμελιώδη πολιτειακή αρχή της ίσης μεταχείρισης. Για την αντιμετώπιση του ζητήματος, ο Συνήγορος του Πολίτη πρότεινε στο υπουργείο να μεριμνήσει προκειμένου: α) στη σχετική νομοθεσία και στην προκήρυξη για την εισαγωγή στις ΑΕΝ να θεμελιωθούν ειδικά οι λόγοι της επιβαλλόμενης απόκλισης από τη συνταγματικώς κατοχυρωμένη αρχή της ισότητας ανδρών και γυναικών, β) να δημιουργηθούν οι κατάλληλες υποδομές στις ΑΕΝ για την υποδοχή των σπουδαστριών, ώστε σταδιακά να εγκαθιδρυθεί η πραγματική ισότητα των δύο φύλων τόσο στην εκπαίδευση όσο και στην άσκηση του ναυτικού επαγγέλματος. Επειδή, το Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας δεν έχει ανταποκριθεί μέχρι σήμερα στις προτάσεις του Συνηγόρου του Πολίτη, με αποτέλεσμα το καθεστώς εισαγωγής γυναικών στις ΑΕΝ να παραμένει αμετάβλητο, παρ' ότι έχουν παρέλθει δύο χρόνια από τότε που το ζήτημα τέθηκε υπόψη του υπουργού, ο Συνήγορος του Πολίτη προβαίνει στη δημοσιοποίηση του θέματος με ανάρτηση του σχετικού πορίσματος στην ιστοσελίδα της Αρχής (υποθέσεις 18592/2004, 21738/2004).

❖ *Ποσοτώσεις εις βάρος γυναικών – Προσωπικό φύλαξης σωφρονιστικών καταστημάτων*
Υποψήφια για τη θέση μόνιμου προσωπικού φύλαξης των καταστημάτων κράτησης της χώρας προσέφυγε στον Συνήγορο του Πολίτη αμφισβητώντας τη νομιμότητα υπουργικής απόφασης με την οποία προκηρύχθηκαν 225 θέσεις από τις οποίες οι 200 επρόκειτο να πληρωθούν από άνδρες και οι 25 από γυναίκες. Η θέσπιση της ποσόστωσης αυτής σε συνδυασμό με την πρόβλεψη θέσεων σε συγκεκριμένα καταστήματα κράτησης προς κάλυψη από γυναίκες είχε ως αποτέλεσμα να είναι αδύνατον για την αναφερόμενη να προσληφθεί στις πέντε προκηρυχθείσες θέσεις που προβλέπονταν για τη δικαστική φυλακή Χίου, καθώς η πρόσληψη στις θέσεις αυτές επιφυλάχθηκε μόνο για άνδρες, με την αιτιολογία που περιλαμβάνεται στο προοίμιο της οικείας προκήρυξης ότι «... για την εξασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας των καταστημάτων κράτησης απαιτείται οι υπάλληλοι που καλύπτουν τις ανάγκες φύλαξης των κρατουμένων να ανήκουν στο ίδιο φύλο». Ο Συνήγορος του Πολίτη απευθύνθηκε προς την αρμόδια υπηρεσία του Υπουργείου Δικαιοσύνης επισημαίνοντας ότι, ακόμη και αν η ανάθεση καθηκόντων φύλαξης ανδρών κρατουμένων σε άτομα του ίδιου φύλου ενδέχεται να είναι υπό συγκεκριμένες περιστάσεις επιβεβλημένη, ωστόσο, η οικεία προϋπόθεση δεν μπορεί να τίθεται με τρόπο γενικό και αφηρημένο στην επίμαχη προκήρυξη, αλλά πρέπει να εξειδικεύεται με αναφορά στους συγκεκριμένους λόγους που επιβάλλουν τη θέσπισή της σε συσχετισμό με τα συγκεκριμένα καθήκοντα που πρόκειται να αναλάβουν όσοι/έςες θα προσληφθούν στις προκηρυχθείσες θέσεις (υπόθεση 18978/2005).

2.6.2 ΙΣΟΤΗΤΑ ΠΑΡΟΧΩΝ

❖ *Διάκριση λόγω φύλου – Χορήγηση ειδικού χρηματικού επιδόματος*

Εργαζόμενη υπέβαλε αναφορά στον Συνήγορο του Πολίτη διαμαρτυρόμενη για το γεγονός ότι υφίσταται διακριτική μεταχείριση στην επιχείρηση όπου εργάζεται. Σύμφωνα με τα στοιχεία που υπέβαλε, ο εργοδότης παρέχει με δική του πρωτοβουλία σε όλους τους άνδρες συναδέλφους της αναφερομένης –οι οποίοι φέρονται να εκτελούν ίδιο ακριβώς έργο με εκείνη– επίδομα για τη χρήση ηλεκτρονικού υπολογιστή, αλλά όχι στην ίδια. Η αναφερόμενη απευθύνθηκε κατ' αρχάς στο Τμήμα Κοινωνικής Επιθεώρησης Πειραιά, που παρενέβη συμφιλιοτικά για την επίλυση της εργατικής διαφοράς, η οποία αφορούσε σε σειρά θεμάτων (ο εργοδότης δεν της κατέβαλλε αμοιβή για υπερωριακή απασχόληση, δεν χορηγούσε αποδείξεις πληρωμής κ.ά.), μεταξύ αυτών δε και του επιδόματος πλε-

κτρονικού υπολογιστή. Σύμφωνα τόσο με την αναφερόμενη όσο και με τον επιθεωρητή που παρενέβη συμφιλιωτικά, τα υπόλοιπα θέματα επιλύθηκαν, όχι όμως και αυτό του επιδόματος. Ο εργοδότης υποστήριξε ότι ορθώς δεν παρέχεται στην εργαζόμενη το εν λόγω επίδομα, διότι εκείνη εκτελεί ουσιαστικά διαφορετικό έργο σε σχέση με τους άνδρες συναδέλφους της. Η Αρχή επικοινωνήσε τηλεφωνικά με τον τμηματάρχη του οικείου Τμήματος Κοινωνικής Επιθεώρησης και απέστειλε σχετικό έγγραφο, με την παράκληση να διερευνηθεί εκ νέου το θέμα. Πράγματι, συμφωνήθηκε να διενεργηθεί επιτόπιος έλεγχος στην επιχείρηση. Αναμένονται τα αποτελέσματα της επανεξέτασης του ζητήματος (υπόθεση 16460/2006).

2.6.3. ΙΣΟΤΗΤΑ ΣΤΟΥΣ ΟΡΟΥΣ ΚΑΙ ΤΙΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ

☉ *Γυναίκα εκπαιδευτικός – Άδεια ανατροφής παιδιού*

Η Διεύθυνση Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Δυτικής Θεσσαλονίκης απέρριψε αίτημα επαναδιορισμού ιδιωτικής εκπαιδευτικού σε διευθυντική θέση, με την αιτιολογία ότι απουσίαζε από την εργασία της λόγω 9μηνιαίας άδειας ανατροφής τέκνου, ενώ κανονικά θα έπρεπε να αναλάβει υπηρεσία, με παράλληλη μείωση των αποδοχών της. Η αναφορά υποβλήθηκε ενώ εκκρεμούσε απάντηση σε σχετική ένσταση της ενδιαφερομένης. Ο Συνήγορος του Πολίτη διενήργησε ήδη ατύπως επαφές με τα ενδιαφερόμενα μέρη, επιφυλασσόμενος να προβεί σε έγγραφες ενέργειες προς το Υπουργείο Παιδείας σε περίπτωση που η απόφαση στην ένσταση είναι απορριπτική (υπόθεση 17852/2006).

☉ *Εργαζόμενοι πατέρες – Χορήγηση άδειας ή μειωμένου ωραρίου για ανατροφή τέκνου*
 Πατέρες εργαζόμενοι στον δημόσιο τομέα ζήτησαν με αναφορές τους τη συνδρομή του Συνηγόρου του Πολίτη προκειμένου να κάνουν χρήση 9μηνιαίας ή μειωμένου ωραρίου για την ανατροφή του παιδιού τους. Ο Συνήγορος του Πολίτη ενημέρωσε τους ενδιαφερομένους για το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο, καθώς και για την επικείμενη τότε ψήφιση του νέου Δημοσιοϋπαλληλικού Κώδικα, το άρθρο 53 του οποίου προβλέπει τη χορήγηση της άδειας ανατροφής παιδιού και στους πατέρες και τους καθοδήγησε προκειμένου να καταθέσουν το συντομότερο δυνατόν σχετική αίτηση στην υπηρεσία τους. Οι σχετικές αιτήσεις αλλού καρποφόρησαν και αλλού εκκρεμούν. Αναμένεται δε ότι μέσα στο 2007 θα υπάρχει αυξημένη υποβολή σχετικών αναφορών (υποθέσεις 17858/2006 και 14395/2006).

☉ *Εργαζόμενος πατέρας – Άδεια παρακολούθησης σχολικής επίδοσης*

Εργαζόμενος των ΗΛΠΑΠ ισχυρίστηκε με αναφορά του ότι η άρνηση χορήγησης σε αυτόν άδειας παρακολούθησης της σχολικής επίδοσης του τέκνου του συνιστά διάκριση λόγω φύλου. Από τα στοιχεία του φακέλου της αναφοράς του και την επαφή με τα ενδιαφερόμενα μέρη δεν προέκυψε κατ' αρχήν άμεση διάκριση λόγω φύλου. Εν τούτοις, διερευνάται το ενδεχόμενο μήπως, λαμβάνοντας υπόψη και το γεγονός ότι η πλειοψηφία των εργαζομένων των ΗΛΠΑΠ είναι άνδρες, η άρνηση χορήγησης της άδειας, παρ' ότι προβλέπεται η εναλλακτική χρήση της από τον πατέρα με βάση το άρθρο 9, παράγρ. 2 του Ν. 1483/1984, συνιστά έμμεση διάκριση λόγω φύλου (υπόθεση 18643/2006).

2.6.4 ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΠΑΡΕΝΟΧΛΗΣΗ

☉ *Καταγγελία για σεξουαλική παρενόχληση εις βάρος εργαζομένης*

Το Τμήμα Κοινωνικής Επιθεώρησης Καλλιθέας γνωστοποίησε στον Συνήγορο του Πολίτη τα συμπεράσματα που προέκυψαν από τη συμφιλιωτική παρέμβαση για την επίλυση ατομικής διαφοράς εργασίας. Η εργατική διαφορά είχε ως αντικείμενο –μεταξύ άλλων– και καταγγελία για σεξουαλική παρενόχληση εργαζομένης από τον εργοδότη της. Οι υπόλοιπες καταγγελίες της εργαζομένης διερευνήθηκαν, όχι όμως και αυτή της σεξουαλικής παρενόχλησης. Ο Συνήγορος του Πολίτη βρίσκεται σε επικοινωνία με το παραπάνω τμήμα, προκειμένου να διερευνηθεί εκ νέου το περιεχόμενο της καταγγελίας, με βάση τους νέους κανόνες κατανομής του βάρους της απόδειξης (υπόθεση 17357/2006).

☉ *Καταγγελία για σεξουαλική παρενόχληση εις βάρος δημοτικής υπαλλήλου*

Υπάλληλος με σύμβαση ορισμένου χρόνου σε δήμο της Αττικής κατήγγειλε στην Αρχή ότι έχει γίνει αποδέκτης συμπεριφορών σεξουαλικού χαρακτήρα που έχουν ως αποτέλεσμα τη δημιουργία εκφοβιστικού, εχθρικού, εξευτελιστικού, ταπεινωτικού και επιθετικού περιβάλλοντος στο χώρο εργασίας της. Ειδικότερα, η καταγγέλλουσα υποστήριξε ότι ο προϊστάμενός της την παρενοχλεί σεξουαλικά επιδιώκοντας τη σύναψη ερωτικής σχέσης μαζί της, η δε δική της άρνηση οδηγεί στη διαρκή άσκηση πίεσης, στην ανάθεση δυσμενών καθηκόντων και συνεχών απειλών σχετικά με τη μη ανανέωση της σύμβασής της σε περίπτωση που δεν ενδώσει στις προτάσεις του. Ο Συνήγορος του Πολίτη κάλεσε την αναφερόμενη στα γραφεία της Αρχής προκειμένου να εξετάσει τα αποδεικτικά στοιχεία τα οποία, σύμφωνα με την αναφορά της, είχε στην κατοχή της και για να έχει μια πιο λεπτομερή ενημέρωση σχετικά με τους ισχυρισμούς της. Η προσφεύγουσα δήλωσε ότι μετά την αναφορά που υπέβαλε απευθείας στην υπηρεσία της και του ιδιαίτερα δυσμενούς αντίκτυπου που είχε αυτή, μέσα και έξω από τον χώρο εργασίας της, δεν επιθυμεί τη συνέχιση διερεύνησης της υπόθεσής της από την Αρχή φοβούμενη την πιθανότητα εκδίωξης συμπεριφορών αντεκδίκησης. Ο Συνήγορος του Πολίτη ενημέρωσε την αναφερόμενη σχετικά με τις δυνατότητες και τους τρόπους παρέμβασης της Αρχής για τη διερεύνηση της αναφοράς της. Ύστερα από αυτά η ενδιαφερόμενη ζήτησε να παραμείνει προσωρινά εκκρεμής χωρίς άλλες ενέργειες η υπόθεση μέχρι να αποφασίσει οριστικά αν επιθυμεί να συνεχιστεί η διερεύνησή της (υπόθεση 13225/2006).

☉ *Καταγγελία για σεξουαλική παρενόχληση από δημόσιο υπάλληλο*

Συναλλασσόμενη με υπηρεσία τελωνείου διαμαρτυρήθηκε για απρόκλητη φραστική επίθεση και απρεπείς χειρονομίες που συνιστούν, σύμφωνα με τους ισχυρισμούς της, σεξουαλική παρενόχληση εκ μέρους του προϊσταμένου της συγκεκριμένης υπηρεσίας. Η καταγγελία αυτή δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του Ν. 3488/2006, καθώς δεν αφορά σε παρενόχληση στο πλαίσιο απασχόλησης. Εν τούτοις ο Συνήγορος του Πολίτη παρέμενε αρμόδιος για την περίπτωση λόγω της γενικής του αρμοδιότητας και ζήτησε με έγγραφο του προς τη Διεύθυνση Προσωπικού Τελωνείων του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών να του κοινοποιηθούν οι απόψεις της υπηρεσίας για τα καταγγελλόμενα, καθώς και τυχόν ενέργειες στις οποίες έχει προβεί για τη διερεύνησή τους, συνέστησε δε, για λόγους προστασίας της προσωπικότητας των εμπλεκόμενων, να τηρηθεί η αναγκαία εμπιστευτικότητα, ιδίως κατά τη διακίνηση της σχετικής αλληλογραφίας. Αναμένεται η απάντηση (υπόθεση 12946/2006).

3. ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΘΕΣΜΙΚΩΝ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΩΝ ΤΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ ΩΣ ΦΟΡΕΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΩΘΗΣΗΣ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΤΗΣ ΙΣΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

3.1 ΣΥΝΘΕΤΗ ΔΡΑΣΗ ΥΠΕΡ ΠΟΛΙΤΩΝ ΡΟΜΑ

3.1.1 ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΕΠΙ ΜΕΡΟΥΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ

Η *Ετήσια έκθεση 2005* του Συνηγόρου του Πολίτη ως φορέα προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης περιλάμβανε εκτενή παρουσίαση της σύνθετης στρατηγικής δράσης του για την προστασία των Ρομά στη χώρα μας με επίκεντρο τα ζητήματα της βιοτικής τους εγκατάστασης και της στέγασης. Ο Συνήγορος του Πολίτη εξακολούθησε βέβαια να λαμβάνει και να εξετάζει σχετικές αναφορές (βλ. παραπάνω 2.2.1) επιδιώκοντας κατ' αρχάς τη διερεύνηση επί τόπου των σχετικών ζητημάτων. Ωστόσο, η σύνθετη δράση του Συνηγόρου του Πολίτη για το στεγαστικό ζήτημα των Ρομά αναπτύσσεται κατ' εξοχήν με την αυτεπάγγελτη παρακολούθηση εκ του σύνεγγυς εγκαταστάσεων σε ολόκληρη την επικράτεια. Στο πλαίσιο αυτό, κλιμάκια της Αρχής επισκέφθηκαν τον Δήμο Άνω Λιοσίων, την περιοχή Βοτανικού στην Αθήνα, τους εναπομείναντες καταυλισμούς στην περιοχή του Δήμου Πατρέων, δύο κύριους καταυλισμούς (Αγίας Τριάδας και Βιομηχανικής Περιοχής) στην περιφέρεια του Δήμου Καλαμάτας, την περιοχή Νέας Σμύρνης Λάρισας, την περιοχή Δενδροπόταμου στην περιφέρεια της Θεσσαλονίκης, την περιοχή Αγίας Σοφίας του Δήμου Εχιδώρου και τους μεμονωμένους οικισμούς της περιφέρειας του Δήμου Ευόσμου.

Στόχος των επισκέψεων αυτών είναι κυρίως η διαπίστωση και η καταγραφή των χαρακτηριστικών της κάθε εγκατάστασης και των ιδιαίτερων προβλημάτων που αντιμετωπίζει ο οικείος πληθυσμός, μετά τις επαφές τόσο με τους ίδιους του Ρομά και τυχόν υφιστάμενους κοινωνικούς φορείς της περιοχής όσο και με τις κατά τόπο αρμόδιες αρχές, ιδίως δημοτικές αρχές, αστυνομία, τοπικές διευθύνσεις υγείας, πολεοδομίες κ.ά., και στη συνέχεια η έναρξη διαμεσολαβητικών προσπαθειών για τη συνεργατική αντιμετώπιση των διαπισωθέντων προβλημάτων. Ωστόσο, η επιτόπια χαρτογράφηση αυτή των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών και προβλημάτων των εγκαταστάσεων Ρομά αποβλέπει στην επεξεργασία του συλλεγέντος υλικού και την αναγωγή των επί μέρους περιπτώσεων σε τύπους οικιστικών και συναφών κοινωνικών πρακτικών, καθώς και προβλημάτων, ώστε με άξονα το ζήτημα της στέγης (α) να αναδειχθεί η σύνθετη εικόνα και τα θεσμικά συμφραζόμενα του φαινομένου του κοινωνικού αποκλεισμού των Ρομά και (β) να προσδιοριστεί με σαφήνεια η εστία ενός –ελλείποντος μέχρι σήμερα στη χώρα μας– κανονιστικού προσανατολισμού για την ολοκληρωμένη αντιμετώπιση και σύμφωνη με τις προδιαγραφές οι οποίες απορρέουν από τον σεβασμό και τη μέριμνα που μια δημοκρατική πολιτεία οφείλει να επιδεικνύει προς τους πολίτες της.

3.1.2 ΠΡΩΤΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Συνοπτικά, η σύνθετη δράση του Συνηγόρου του Πολίτη για το στεγαστικό ζήτημα των Ρομά επιτρέπει τις εξής επισημάνσεις, όσον αφορά στις εγκαταστάσεις:

☉ Προκαταρκτικές διαπιστώσεις

Πρόκειται για πληθυσμούς εγκατεστημένους λίγο πολύ μόνιμα σε ορισμένη περιοχή λόγω των ευκαιριών απασχόλησης που υπάρχουν εκεί (λ.χ. αγροτικές εργασίες, ανακύκλωση-εκμετάλλευση απορριφθέντων υλικών) ή/και της σχετικής ασφάλειας της εγκατάστασης που

φαίνεται να υφίσταται. Οι εγκαταστάσεις αυτές αποτελούν πόλο έλξης για άλλες ομάδες Ρομά που είτε διαμένουν εποχικά ανάλογα με τις διαθέσιμες ευκαιρίες απασχόλησης αλλά είναι μόνιμα εγκατεστημένοι αλλού είτε και για άλλους που προτίθενται να εγκατασταθούν εκεί μόνιμα. Η κινητικότητα αυτή φαίνεται να προσδιορίζεται σε σημαντικό βαθμό από τυχόν υφιστάμενες σχέσεις συγγένειας μέσα σε έναν ευρύτατο οικογενειακό σχηματισμό (τύπου «φατριάς»). Σημαντικό τμήμα των νεοεγκαθιστάμενων πληθυσμών φαίνεται να αποτελούν ομάδες αλλοδαπών Ρομά, που προέρχονται από την Αλβανία και την πρώην Γιουγκοσλαβία, ιδίως το Κόσοβο και την ΠΓΔΜ, και υποχρεώθηκαν να εγκαταλείψουν τις αρχικές τους εγκαταστάσεις υπό την πίεση των γεγονότων της τελευταίας δεκαετίας και βέβαια λόγω οικονομικής ανέχειας. Αυτές οι ομάδες, μολονότι δεν φαίνεται να συμβιώνουν ομαλά με τους ιθαγενείς Ρομά, εκμεταλλεύονται τη σχετική ασφάλεια της παραμονής που τους παρέχει η γενικότερη αδιαφορία των επίσημων αρχών για τους Ρομά. Οι κρίσιμες αυτές διαφοροποιήσεις στο εσωτερικό του πληθυσμού των Ρομά δεν γίνονται καν αντιληπτές, καθώς μεγάλο τμήμα του συνολικού πληθυσμού δεν είναι ούτε ως ή άλλως δημοτολογικά τακτοποιημένο, οι δε υψηλοί δημογραφικοί ρυθμοί και η σχετική γεωγραφική κινητικότητα του αχρηστεύουν σύντομα τις σκόρπιες και άτυπες απογραφικές προσπάθειες που έχουν γίνει.

Οι εγκαταστάσεις αυτές υφίστανται συνήθως σε ελεύθερες εκτάσεις ιδιοκτησίας του κράτους, δήμων και άλλων ΝΠΔΔ, ενίοτε δε και σε ιδιωτικές εκτάσεις που τις κατέλαβε αυτογνωμόνως και τις διατήρησε στην κατοχή της η εγκατασταθείσα ομάδα Ρομά, χάρη στην ανοχή ή την αδιαφορία των ιδιοκτητών τους. Σε ορισμένες δε περιπτώσεις καταπάτησης ιδιωτικών εκτάσεων, η διατήρηση της εγκατάστασης οφείλεται στην αδυναμία των ιδιοκτητών που έσπευσαν να εκτελέσουν δικαστικά μέτρα αποβολής λόγω της αδράνειας των αρμόδιων αρχών.

Στις περισσότερες περιπτώσεις, παρ' ότι η αρχική εγκατάσταση υφίσταται εδώ και αρκετές δεκαετίες, παραμένει παράνομη και επισφαλής. Η προοπτική ανάπτυξης ή αξιοποίησης των εκτάσεων που έχουν καταληφθεί είτε για συγκεκριμένο δημόσιο σκοπό είτε και, σε ορισμένες περιπτώσεις ύστερα και από πιέσεις του υπόλοιπου τοπικού πληθυσμού που συχνά δυσανασχετεί στην κοινωνική του επαφή με τους Ρομά, για τον «ευπρεπισμό» της περιοχής (ιδίως εν όψει επικείμενης γενικότερης ή και διεθνούς προβολής της πόλης) συνεπάγεται συνήθως την κινητοποίηση μηχανισμών υποχρεωτικής απομάκρυνσης είτε με τη βίαιη αποβολή (έκδοση πρωτοκόλλων διοικητικής αποβολής) είτε με την καταστροφή των προσωρινά εγκαταλελειμμένων πρόχειρων οικημάτων (επιχειρήσεις «καθαρισμού»). Το καθεστώς αυτό, πραγματικής και νομικής ανασφάλειας, σε συνδυασμό με την οικονομική κατάσταση και τις ιδιότυπες κοινωνικές πρακτικές του πληθυσμού συμβάλλει στη διαμόρφωση ως κύριου τύπου κατοικίας τους καταυλισμούς πρόχειρων παραπηγμάτων, που ανεγείρονται με τη χρήση ποικιλίας ευτελών υλικών ή την ανακύκλωση απορριφθέντος οικοδομικού και άλλου υλικού, χωρίς σύνδεση με δίκτυα ύδρευσης, αποχέτευσης και ηλεκτροδότησης και φυσικά χωρίς την τήρηση οποιασδήποτε πολεοδομικής κανονικότητας. Παρά την κατά περίπτωση συνδρομή που ενδέχεται να παρέχει η δημοτική αρχή ή άλλος φορέας (λ.χ. παροχή σύνδεσης ύδρευσης, περιοδική αποκομιδή απορριμμάτων), οι σταθερές αυτές περιστάσεις της εγκατάστασης των συγκεκριμένων πληθυσμών, σε συνδυασμό με την οικονομική ανέχεια, την κοινωνική περιθωριοποίηση, τη γενικότερη αδιαφορία των κρατικών αρχών και την προσκόλληση σε κοινωνικές παραδοσιακές κοινωνικές πρακτικές κ.λπ. δημιουργούν συνθήκες έντονης εξαθλίωσης, που εγκυμονούν συχνά άμεσους κίνδυνους για τη δημόσια υγεία και το περιβάλλον (λ.χ. ανεξέλεγκτα λύματα) και, σε συνδυασμό με τον οχληρό χαρακτήρα ορισμένων επαγγελματικών ή κοινωνικών δρα-

στηριγμάτων των Ρομά (λ.χ. συγκέντρωση απορριμμάτων σε δομημένο περιβάλλον), ανατροφοδοτούν σταθερά την κοινωνική τους απομόνωση και την οριζόντια κοινωνική ένταση με τον υπόλοιπο πληθυσμό.

Στο υπόβαθρο αυτό φαίνεται να οικοδομείται ο διαρθρωτικός χαρακτήρα αποκλεισμός των μελών αυτών των ομάδων Ρομά από ουσιώδεις πτυχές της κοινωνικής ζωής της περιοχής εγκατάστασής τους και της χώρας γενικότερα και η σε μεγάλο βαθμό ματαίωση της δυνατότητας και των ευκαιριών για προσωπική και συλλογική ανάπτυξη και ευημερία (απασχόληση, δημόσιου ή ιδιωτικού χαρακτήρα, συμμετοχή στην εκπαίδευση, προληπτική ιατρική μέριμνα κ.λπ.) και εν τέλει η αδυναμία σοβαρής συμμετοχής στην πολιτική ζωή, τοπική και εθνική. Η αυξημένη εγκληματικότητα, η εκμετάλλευση της παιδικής ηλικίας, η ευρεία διάδοση ναρκωτικών ουσιών στις νεαρές ηλικίες και η εμπλοκή σε δίκτυα διακίνησης, καθώς και τα αυξανόμενα φαινόμενα ρατσισμού εις βάρος των Ρομά αποτελούν χαρακτηριστικά παραπροϊόντα των διαδικασιών αυτών που τροφοδοτούν με τη σειρά τους τον φαύλο κύκλο του αποκλεισμού.

Σε έναν αυξανόμενο όμως αριθμό άλλων περιπτώσεων, που οφείλεται σε σημαντικό βαθμό στην ευρεία διάθεση (και, κατά τα φαινόμενα, εν πολλοίς ανέλεγκτη) των στεγαστικών δανείων με εγγύηση του ελληνικού δημοσίου, η εγκατάσταση αφορά σε ιδιόκτητα οικόπεδα. Πολύ συχνά, ωστόσο, η άγνοια της πολεοδομικής νομοθεσίας, της κτηματαγοράς και της αγοράς οικοδομής, η παρέμβαση επιτήδειων μεσαζόντων, η δυσκολία επαφής με τις αρμόδιες πολεοδομικές και άλλες υπηρεσίες, αλλά και η αποθαρρυντική στάση των τελευταίων έχουν συνθέσει ως συνέπεια τα οικόπεδα που αποκτώνται από Ρομά να αντιμετωπίζουν ανυπέρβλητα νομικά εμπόδια να οικοδομηθούν (εκτός σχεδίου, έλλειψη αρτιότητας, ένταξη σε ζώνες ιδιαίτερης προστασίας λόγω γειτνίασης με αρχαιολογικούς χώρους ή ευαίσθητα οικοσυστήματα, σε ζώνες εντατικών καλλιεργειών κ.ο.κ.). Έτσι, παρεμποδιζόμενοι και από τις πολεοδομικές αρχές που σπεύδουν (πιθανότατα ύστερα από πίεση τοπικών παραγόντων) με ασυνήθιστη ταχύτητα να επιβάλλουν πρόστιμα για αυθαίρετες κατασκευές, οι περισσότεροι ίσως Ρομά εγκατεστημένοι σε δική τους γη διατηρούν τον τύπο κατοικίας του παραπήγματος που προαναφέρθηκε, εμπλεκόμενοι και πάλι στον ίδιο φαύλο κύκλο καθήλωσης και κοινωνικής απομόνωσης. Επιπλέον, το γεγονός ότι τουλάχιστον αυτές οι εγκαταστάσεις παρέχουν ασφάλεια έναντι του ενδεχομένου υποχρεωτικής απομάκρυνσης αποτελεί τον κατ' εξοχήν πόλο έλξης των διερχόμενων Ρομά, συγγενών ή μη, με αποτέλεσμα αυτές να μετατρέπονται σε εστίες αναπαραγωγής και διόγκωσης των προβλημάτων παράνομης εγκατάστασης στα γύρω οικόπεδα και ανάπτυξης οχληρών δραστηριοτήτων. Όταν δε τυχαίνει η εγκατάσταση αυτή να βρίσκεται μέσα σε δομημένη περιοχή κορυφώνεται ο βαθμός της οριζόντιας κοινωνικής έντασης με τους γείτονες, και η άκρα αυστηρότητα των πολεοδομικών, υγειονομικών και άλλων αρχών σε πρόστιμα και μνύσεις εις βάρος των εγκατεστημένων εκεί Ρομά όχι μόνο δεν συμβάλλει στην επαναφορά τους σε μια ακατανόητη γι' αυτούς νομιμότητα και στην κοινωνική εξειρήνευση, αλλά ενδέχεται να επιτείνει το πρόβλημα σε ακραίο μερικές φορές βαθμό.

Οι διαπιστώσεις αυτές καθιστούν σαφές ότι, όσον αφορά στις εγκαταστάσεις που είχε την ευκαιρία ο Συνήγορος του Πολίτη να παρακολουθήσει στο πλαίσιο της σύνθετης στρατηγικής του δράσης, η υφιστάμενη κατάσταση τείνει να υπονομεύει τις επί μέρους θετικές δράσεις που έχουν αναληφθεί εκ μέρους του ελληνικού δημοσίου για τη βελτίωση της θέσης των Ρομά στη χώρα μας και ιδίως την αποτελεσματικότητα της βασικότερης από αυτές, του προγράμματος δανειοδότησης. Οι χρήσιμες και αναγκαίες δράσεις, όπως η χορήγηση ευνοϊκών δανείων και το λεγόμενο «Ολοκληρωμένο Πρόγραμμα», προϋποθέτουν ένα βασικό

πλαίσιο κανόνων, θεσμών και υποδομών για την αποτελεσματική αναχαίτιση των πολλαπλών παραγόντων που τις υπονομεύουν. Η έρευνα του Συνηγόρου του Πολίτη κατέδειξε ότι τέτοιο πλαίσιο στη χώρα μας ουσιαστικά δεν υφίσταται, με εξαίρεση διάσπαρτες και απαρχαιωμένες στην αρχική τους σύλληψη ρυθμίσεις, όπως είναι μεταξύ άλλων η περίφημη υγειονομική διάταξη για την αντιμετώπιση της ανέλεγκτης εγκατάστασης πλανοδίων (ΥΑ αρ. Γ.Π/23641, ΦΕΚ 973 Β' /15.07.03). Αυτό σημαίνει πρακτικά όχι μόνον ότι οι ίδιοι οι Ρομά ως πολίτες και πρόσωπα στερούνται ειδικών δικαιωμάτων που θα τους επέτρεπαν να διεκδικήσουν αποτελεσματικά τη συμμετοχή τους στην κοινωνική ζωή, ήδη από τη θέση στην οποία βρίσκονται, αλλά και ότι η ίδια η διοίκηση στερείται των αποτελεσματικών εκείνων ειδικών νομικών εργαλείων που θα της επιτρέψουν να αναπτύξει σοβαρά τις θετικές της δράσεις για τον κοινωνικό απεγκλωβισμό του ιδιαίτερου και ευαίσθητου πληθυσμού των Ρομά. Έως τη συστηματική νομοθέτηση στην κατεύθυνση αυτή, τη συγκεκριμένη έλλειψη αυτή είναι δυνατόν προσωρινά να θεραπεύσει η αναγωγή στο Σύνταγμα και την ΕΣΔΑ, όπως ερμηνεύεται από το οικείο δικαστήριο, ώστε σε συνδυασμό και με το πλαίσιο προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης που καθιέρωσε ο Ν. 3304/2005 να καταστεί σαφέστερος και να εξειδικευθεί ο αναγκαίος κανονιστικός προσανατολισμός.

❁ Κανονιστικοί προσανατολισμοί

Οι πρωτοβουλίες και τα προγράμματα της ελληνικής διοίκησης υπέρ της στεγαστικής αποκατάστασης των Ρομά της χώρας μας βρίσκουν κατ' αρχήν το νομικό τους έρεισμα στο άρθρο 21 παράγρ. 4 του Συντάγματος, σύμφωνα με το οποίο «η απόκτηση κατοικίας από αυτούς που την στερούνται ή που στεγάζονται ανεπαρκώς αποτελεί αντικείμενο ειδικής φροντίδας του κράτους». Από αυτό όμως δεν συνάγεται ούτε ότι καθένας μπορεί να απαιτήσει από το κράτος να του διασφαλίσει προσωπικά κατοικία ούτε βέβαια ότι, εφόσον κάποιος δεν διαθέτει κατοικία, μπορεί να καταλάβει αυτογνωμόνως κάποιο ξένο ακίνητο, ιδιωτικό ή δημόσιο. Τέτοια δικαιώματα δεν μπορεί κανείς νόμιμα να έχει, ακόμη και αν διαθέτει ορισμένη φυλετική καταγωγή ή κάποιο άλλο χαρακτηριστικό. Το να δικαιούται κανείς στέγης ή επιδότησης ή να μπορεί να καταπατά ξένη ιδιοκτησία απλώς και μόνον επειδή είναι λ.χ. Ρομά θα συνιστούσε ευθεία παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης εις βάρος όλων των υπολοίπων. Από την άλλη πλευρά ωστόσο το κράτος οφείλει κατά την εφαρμογή των νόμων και την εκδίωξη της μέριμνάς του να λαμβάνει υπόψη του την κρίσιμη ιδιαιτερότητα των χαρακτηριστικών και της θέσης όσων τελούν στη δικαιοδοσία του. Η παράλειψή του να το πράξει συνιστά και αυτή με τη σειρά της παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης επειδή μεταχειρίζεται με τον ίδιο τρόπο ανόμοιες καταστάσεις και πρόσωπα με κρίσιμες μεταξύ τους διαφορές.

Η κατοικία, αναγνωριζόμενη πανηγυρικά από το Σύνταγμα και την ΕΣΔΑ ως βιολογικό πεδίο της ιδιωτικής ζωής και της ανάπτυξης της προσωπικότητας, συνιστά προϋπόθεση της άσκησης των περισσότερων ελευθεριών που απολαύει κανείς ως πρόσωπο. Το κατοικείν των Ρομά στη χώρα μας, λιγότερο ως προς τις πολιτισμικές του ιδιομορφίες και πολύ περισσότερο λόγω της θλιβερής ποιότητας των πραγματικών περιστάσεών του, αποτελεί ένα ιδιαίτερο κοινωνικό μέγεθος που δεν μπορεί να αφήνει αδιάφορο το κράτος. Όπως έχει γίνει δεκτό και από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, η υποχρέωση διασφάλισης της ανθρώπινης αξιοπρέπειας δεν εξαντλείται αρνητικά στην υποχρέωση αποτροπής των προσβολών της, αλλά εκτείνεται στην υποχρέωση να λαμβάνει το κράτος με ενεργό τρόπο θετικά μέτρα για την άρση καταστάσεων των οποίων η ανοχή και η διατήρηση συνιστά εξευτελιστική μεταχείριση όσων τις υφίστανται.

Και τέτοια ευλόγως μπορεί να θεωρηθεί ότι συνιστά η επί σειρά πολλών ετών ανοχή ή/και συντήρηση των άθλιων συνθηκών υπό τις οποίες διαβιούν οι Ρομά σε αρκετούς καταυλισμούς της χώρας. Η άρση τέτοιων εξευτελιστικών καταστάσεων δεν μπορεί να αποτελεί ζήτημα διακριτικής ευχέρειας της διοίκησης, όπως διατείνεται η στενή ερμηνεία της ισχύουσας υγειονομικής διάταξης. Θα πρέπει αντίθετα να ερμηνεύεται λόγω των συγκεκριμένων (αλλά συνθηθέστων) περιστάσεων υπό τις οποίες τελεί ο εκάστοτε καταυλισμός Ρομά ως αντικείμενο δέσμιας αρμοδιότητας. Γι' αυτό και η γνώση των αρμόδιων διοικητικών αρχών, την οποία απέκτησαν είτε αυτεπάγγελα είτε ύστερα από σχετική επισήμανση ή αίτημα κοινωνικών φορέων, των ίδιων των Ρομά, ή άλλων πολιτών σχετικά με την απλή ύπαρξη μέσα στη διοικητική τους περιφέρεια εξαθλιωμένου καταυλισμού οφείλει να ενεργοποιεί υποχρεωτικά τη θετική τους δράση κατά τον λόγο αρμοδιότητάς τους, είτε πρόκειται για τις υπηρεσίες κοινωνικών υποθέσεων του δήμου είτε για τις υπηρεσίες υγείας και εκπαίδευσης είτε για τον Γενικό Γραμματέα της Περιφέρειας, που υπέχει την επιτακτική υποχρέωση προσδιορισμού χώρου ασφαλούς, νόμιμης και υπό αξιοπρεπείς όρους εγκατάστασης όσων Ρομά δεν διαθέτουν τέτοια και μέχρι να την αποκτήσουν. Η παράλειψη ιδίως του Γενικού Γραμματέα να το πράξει μέσα σε εύλογο χρόνο για την εκδήλωση της νόμιμα οφειλόμενης ενέργειάς του τεκμαίρει ως υποδειχθέντα χώρο τον χώρο της παρούσας εγκατάστασης. Αν δε τυχαίνει ο χώρος αυτός να ανήκει στην κυριότητα ιδιώτη, ο τελευταίος ευλόγως αποκτά αξιώσεις αποζημίωσης από το κράτος για τη δέσμευση της παρουσίας του. Σε κάθε περίπτωση όμως, οι ιδιαίτερες, ποιοτικές και πολιτισμικές, περιστάσεις του κατοικείν των Ρομά αποτελούν κριτήριο αναλογικότητας του επαχθούς και προσφορότητας και άρα περιορισμό των μέτρων που μπορούν να λαμβάνονται εις βάρος τους. Έτσι, από τη σκοπιά αυτή πρέπει να αξιολογούνται νομικά όχι μόνο τυχόν κυρώσεις που επιβάλλονται στους Ρομά από σπείδουσες πολεοδομικές, υγειονομικές ή αστυνομικές αρχές, αλλά κατ' εξοχήν τα μέτρα βίαιης αποβολής και αναγκαστικής απομάκρυνσης από τους καταυλισμούς τους.

Η δράση του κράτους δεν επιτρέπεται να περιάγει σε κατάσταση ακόμη μεγαλύτερης εξαθλίωσης, επιδεινώνοντας την ικανότητά τους να απολαύουν των δικαιωμάτων τους, τα πρόσωπα που λόγω της ιδιαίτερης κοινωνικής θέσης και των χαρακτηριστικών τους δικαιούνται κατ' εξοχήν την ενεργό μέριμνά του. Από αυτό συνάγεται ότι η ελληνική έννομη τάξη αποκλείει, επί ποινή παράβασης θετικού καθήκοντος, την υποχρεωτική απομάκρυνση Ρομά από την αυθαίρετη εγκατάστασή τους, χωρίς την προηγούμενη υπόδειξη σε αυτούς κατάλληλου χώρου ασφαλούς και νόμιμης εγκατάστασης, ποιοτικά τουλάχιστον μη υπολειπόμενου από αυτόν από τον οποίο πρόκειται να απομακρυνθούν. Η προϋπόθεση αυτή καθιστά ευλόγως ακόμη επιτακτικότερη την προαναφερθείσα ανάγκη θετικών δράσεων για τη διασφάλιση ειδικών κατάλληλων χώρων, εξοπλισμένων με την αναγκαία υποδομή και με εύκολη πρόσβαση στα δημόσια αγαθά (λ.χ. ιατρική και προνοιακή μέριμνα, εκπαίδευση κ.ά.) για την εγκατάσταση του σημαντικού αριθμού των πρόχειρα καταυλιζόμενων σήμερα σε ξένες ή μη ιδιόκτητες εκτάσεις ομάδων Ρομά. Μόνη η ενεργός προώθηση της αποτελεσματικής εφαρμογής των αρχών που προαναφέρθηκαν φαίνεται ικανή να διασφαλίσει ένα πλαίσιο σχετικής σταθερότητας μέσα στο οποίο μπορούν να διεκδικήσουν την επιτυχία τους τοπικά ή εθνικά προγράμματα και θετικές δράσεις για την αποκατάσταση του ευαίσθητου αυτού πληθυσμού. Ο συγκεκριμένος στόχος όμως δεν φαίνεται να μπορεί να επιτευχθεί χωρίς την παροχή σοβαρών κινήτρων για την ενεργοποίηση των φορέων της τοπικής κοινωνίας των πολιτών, αλλά και των ίδιων των θεσμών αυτοδιοίκησης.

3.2 ΔΡΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗ, ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΚΑΙ ΕΜΒΑΘΥΝΣΗ ΣΤΗΝ ΤΕΧΝΟΓΝΩΣΙΑ

3.2.1 ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΕΛΕΧΩΝ ΤΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

ΣΕ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ

Κατά το 2006 συνεχίστηκε η εντατική συνεργασία και η ανταλλαγή τεχνογνωσίας του Συνηγόρου του Πολίτη με άλλους φορείς, εντός και εκτός της Ελλάδας, που δραστηριοποιούνται σε θέματα εφαρμογής και προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης. Παράλληλα, αξιοποιώντας τη γνώση και την εμπειρία του, ο Συνήγορος του Πολίτη συμμετείχε σε σειρά επιμορφωτικών σεμιναρίων που στόχο είχαν την ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση σε θέματα καταπολέμησης των διακρίσεων στον χώρο της εργασίας.

Ο ΣτΠ συμμετείχε σε:

- Διεθνές επιμορφωτικό σεμινάριο με θέμα «Combating discrimination on the grounds of race, ethnic origin, religion and belief – Effective test case strategies» που διοργάνωσε το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Δημόσιας Διοίκησης στη Βαρσοβία.
- Συνέδριο με θέμα «Δράσεις ευαισθητοποίησης κατά των διακρίσεων στην εργασία» που διοργάνωσε το Ινστιτούτο Εργασίας της ΓΣΕΕ.
- Συνεδρίαση της Ολομέλειας της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής της Ελλάδος (ΟΚΕ) με θέμα «Εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού».
- Τρεις επιμορφωτικές ημερίδες για θέματα ισότητας των δύο φύλων που διοργάνωσε το Ινστιτούτο Επιμόρφωσης του Εθνικού Κέντρου Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης στην Αθήνα και στην περιφέρεια.
- Ημερίδα με θέμα «Προστασία και προαγωγή των βασικών δικαιωμάτων και ελευθεριών των Ρομά» που διοργάνωσε το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, το Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης και το Πανελλαδικό Διαδημοτικό Δίκτυο ΡΟΜ.
- Εκπαιδευτικό σεμινάριο με θέμα «Η διασφάλιση της πρόσβασης των Ρομά σε mainstream υπηρεσίες» που διοργάνωσε η διαδημοτική εταιρεία «Εύξεινη Πόλη».

3.2.2 ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΕ ΕΘΝΙΚΑ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΗ ΔΙΚΤΥΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΩΝ ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΝ

Το 2006 αποτελεί το δεύτερο έτος ενεργού συμμετοχής του Συνηγόρου του Πολίτη στο ευρωπαϊκό Δίκτυο Equinet, ένα δίκτυο οριζόντιας σύνδεσης και συντονισμού των επίσημων φορέων για την υλοποίηση των κοινοτικών Οδηγιών κατά των διακρίσεων στις χώρες της ΕΕ και στις υπό ένταξη χώρες. Ειδικότερα, η Αρχή διαθέτει ενισχυμένο ρόλο στη δεύτερη τράπεζα του Δικτύου, η οποία ασχολείται με την ανταλλαγή πληροφοριών για τα μέσα και τις στρατηγικές δράσης που χρησιμοποιούν οι φορείς εφαρμογής των Οδηγιών για την αποτελεσματικότερη και συνολικότερη άσκηση των αρμοδιοτήτων τους πέραν των ατομικών υποθέσεων. Παράλληλα, το 2006 η Αρχή ανέλαβε αντίστοιχο ενεργό ρόλο και στην τρίτη τράπεζα του Δικτύου, η οποία ασχολείται με ζητήματα ερμηνείας που ανακύπτουν κατά την εφαρμογή της κείμενης νομοθεσίας, με στόχο την ενίσχυση δυναμικότερων τρόπων παρέμβασης στο πλαίσιο επίλυσης ατομικών περιπτώσεων που αφορούν σε καταγγελίες για παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης και στοχεύουν στην αποτελεσματικότερη κάλυψη τυχόν νομοθετικών κενών. Στο πλαίσιο της δραστηριοποίησης αυτής επιδιώκεται η διαρκής ανταλλαγή δεδομένων σχετικά με υποθέσεις και καλές πρακτικές χειρισμού τους μέσω ηλεκτρονικά διακινούμενων ερωτηματολογίων και τακτικών συναντήσεων.

Επιπλέον, ο Συνήγορος του Πολίτη συμμετέχει στην Εθνική Ομάδα Εργασίας του προγράμματος «Για τη διαφορετικότητα/κατά των διακρίσεων», η οποία συστάθηκε το 2005 και αποτελεί πρωτοβουλία της Γενικής Διεύθυνσης Απασχόλησης, Κοινωνικών Υποθέσεων και Ίσων Ευκαιριών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Το πρόγραμμα αποσκοπεί στον συντονισμό των δράσεων των εθνικών φορέων στους οποίους έχει ανατεθεί η εποπτεία και η προώθηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης, καθώς και η ενθάρρυνση οργανώσεων που εκπροσωπούν ευπαθείς ομάδες που υφίστανται διακρίσεις να δραστηριοποιηθούν ενεργώς στο πεδίο της ενημέρωσης για τις εξελίξεις που έχουν επέλθει στο νομοθετικό πλαίσιο κατά των διακρίσεων και της ανάδειξης καλών πρακτικών εφαρμογής.

Κατά το 2006 ο Συνήγορος του Πολίτη συμμετείχε ακόμη:

- σε επιμορφωτικά σεμινάρια με θέμα «Training on the practical implementation of anti-discrimination and equal treatment legislation» και «Training on policy-making issues using codes of conduct as an example» που διοργανώθηκαν στη Βουδαπέστη και τη Βιέννη αντίστοιχα.
- σε διακρατικά σεμινάρια στην Αθήνα με θέμα «Ευαισθητοποίηση υπέρ της ισότητας και κατά των διακρίσεων» που διοργάνωσε το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού προγράμματος «Join in mainstreaming of equality and non-discrimination».

4. ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Η διετής εφαρμογή του νέου πλαισίου για την καταπολέμηση των διακρίσεων και την προώθηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης έχει αναδείξει την ανάγκη για επιπλέον θεσμικές παρεμβάσεις, που αποβλέπουν είτε στην ένταση της αποτελεσματικότητας αυτού είτε στη διόρθωση ατελών ή ανεπιτυχών επιλογών.

- Στην πρώτη κατεύθυνση αναδεικνύεται ολοένα και πιο αναγκαία η λήψη δραστηρικής θεσμικής πρωτοβουλίας για την τόνωση της ενεργού συμμετοχής της κοινωνίας των πολιτών, ιδίως μάλιστα στην περιφέρεια, προκειμένου να προωθηθεί η αρχή της ίσης μεταχείρισης σε τομείς πέραν της απλής ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης, που συνήθως εξαπλώνουν τις σχετικές πιστώσεις. Η απουσία αναφορών με αντικείμενο τις διακρίσεις, ιδίως αυτών που σχετίζονται με τον σεξουαλικό προσανατολισμό και τις θρησκευτικές πεποιθήσεις, γενικά, ή το φύλο από εργαζόμενες στον ιδιωτικό τομέα, αλλά και γενικότερα το χαμηλό ενδιαφέρον των ομάδων που φέρονται συνήθως να υφίστανται διακρίσεις θα ήταν αφελές να εκληφθεί ως τεκμήριο απουσίας διακρίσεων. Αντίθετα αποτελεί τεκμήριο μειωμένης εμπιστοσύνης στους θεσμικούς μηχανισμούς προστασίας και παρουσίας σοβαρών ανασχετικών παραγόντων (προσωπικών και κοινωνικών), προκειμένης της διεκδίκησης της έννομης προστασίας. Το κενό επαφής μεταξύ θεσμικών μηχανισμών και πληττομένων από πρακτικές διακριτικής μεταχείρισης μπορεί να καλυφθεί μόνον από κοινωνικά μορφώματα που δραστηριοποιούνται κοντά, από κοινωνική και γεωγραφική σκοπιά, στην ίδια την εστία των προβλημάτων. Για τον σκοπό αυτόν όμως και με δεδομένο τον δείκτη δραστηριοποίησης και τα ενδιαφέροντα της εγχώριας κοινωνίας των πολιτών, καθίσταται πλέον περισσότερο από αναγκαία η κινητοποίησή της μέσω χρηματοδοτικών δράσεων προς συγκεκριμένες εστιασμένες δραστηριότητες προσέγγισης ή/και υποδοχής, καθώς και κοινωνικής και νομικής υποστήριξης των φερομένων ως θυμάτων διακρίσεων. Ο Συνήγορος του Πολίτη, στην προσπάθειά του να συμβάλει στην κινητοποίηση αυτή, πρόκειται να δημιουργήσει τον αμέσως προσεχή χρόνο πιλοτικό δίκτυο επικοινωνίας και συντονι-

σμού με περιφερειακές οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών που δραστηριοποιούνται στο πεδίο της προστασίας και της στήριξης των Ρομά.

- Από την άλλη πλευρά, οι διαφορετικές οργανωτικές επιλογές του νομοθέτη του Ν. 3488/2006 και οι δυσλειτουργίες και τα ζητήματα αποτελεσματικότητας που προκάλεσαν στην πράξη οι οργανωτικές επιλογές του Ν. 3304/2005 φαίνονται να επιβάλλουν πλέον την ενοποίηση του συστήματος προστασίας, με την ανάθεση εξ ολοκλήρου της κοινωνικής ύλης των περιπτώσεων διακριτικής μεταχείρισης στον θεσμικό συνδυασμό Συνηγόρου του Πολίτη και ΣΕΙΠΕ. Για την ταχύτερη και αποτελεσματικότερη ενεργοποίηση του πλαισίου φαίνεται επιπλέον σκόπιμη η λεπτομερέστερη εξειδίκευση των τρόπων συνεργασίας των δύο θεσμών και η αποσαφήνιση των νέων αρμοδιοτήτων που αναλαμβάνει το ΣΕΙΠΕ, ιδίως σε σχέση με το πλαίσιο των παλαιών του αρμοδιοτήτων. Ωστόσο, θα ήταν αφελές ή υποκριτικό να αναμένει κανείς δραστικές βελτιώσεις στο μέτωπο της προστασίας από αθέμιτες διακρίσεις, ιδίως μάλιστα στον ιδιωτικό τομέα, χωρίς μια ουσιαστική κινητοποίηση και συμμετοχή της ίδιας της κοινωνίας των πολιτών. Ένας τρόπος πρόκλησης ερεθισμάτων για τέτοια συμμετοχή αναφέρθηκε μόλις παραπάνω.

Στην προετοιμασία του επίσιου απολογισμού του Συνηγόρου του Πολίτη ως φορέα προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης συνέβαλαν όλοι οι Κύκλοι δραστηριότητας της Αρχής.

**ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΒΟΗΘΟΣ
ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ**
Ανδρέας Τάκης

**ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ
ΚΕΙΜΕΝΩΝ**
Καλλιόπη Λυκοβαρδί
Δημήτρης Βερέμης

ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ
Ζήνα Ασημακοπούλου

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΚΕΙΜΕΝΩΝ
Ελένη Μπεχράκη
Ιωάννα Μείτάνη

ΚΑΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
Άννα Κατσουλάκη

ΕΞΩΦΥΛΛΟ
Άννα Κατσουλάκη

Στο εξώφυλλο χρησιμοποιήθηκε έργο του Kenneth Noland.

**ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ
ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ Α.Ε.**

ΕΚΤΥΠΩΣΗ
ΕΘΝΙΚΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ
ΑΝΤΙΤΥΠΙΑ 600

ΝΕΟΜΒΡΙΟΣ 2007

ISBN: 978-960-6762-01-7